

آمایش سرزمین با رویکرد دفاعی – امنیتی

(مقایسه تطبیقی کشورهای ایران – چین و ارائه مدل راهبردی)

مصطفی مظاهری^۱، کیومرث یزدان پناه درو*^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۹/۱۹ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۱۵

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و هفتم، شماره ۱۰۲، بهار ۱۴۰۳

 20.1001.1.1735501.1403.27.102.4.9

چکیده

آمایش سرزمین، جامع‌ترین شیوه برای برنامه‌ریزی و مدیریت فضای سرزمینی یک کشور است. آمایش سرزمین دارای ابعاد سیاسی، دفاعی-امنیتی و... است. یکی از مهم‌ترین ابعاد و ملاحظات آمایش سرزمین، بعد امنیتی و دفاعی آن است که باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد؛ زیرا رعایت ملاحظات دفاعی و امنیتی در طرح‌های آمایش سرزمینی، ضمن کاهش تهدیدات امنیتی، یکی از ضروریات توسعه متوازن و حفظ تمامیت ارضی کشورها است.

هدف از پژوهش حاضر مطالعه و بررسی مسائل دفاعی-امنیتی در کشورهای ایران و چین با در نظر گرفتن سیاست‌های آمایش سرزمینی می‌باشد. روش تحقیق مبتنی بر رویکرد کیفی و از نوع توصیفی-تحلیلی و تطبیقی بوده که در آن ترکیبی از روش‌های اسنادی-کتابخانه‌ای (متون فارسی و لاتین) استفاده شد و سپس با روش سیستماتیک و تحلیل ماتریس سوات، تلاش شد تا با بررسی داده‌های گردآوری شده، راهبردی بر مبنای مدل سوات، برای آمایش سرزمینی چین و ایران ارائه گردد که از نوآوری‌های پژوهش حاضر می‌باشد. نتایج تحقیق دلالت بر آن دارد ملاحظات دفاعی-امنیتی آمایش سرزمین چین در مقایسه با ایران، به علت وجود برنامه‌های کارآمد و اصولی، از الگوی مطلوبی پیروی می‌کند لذا چین می‌تواند با اتخاذ راهبرد تهاجمی در ملاحظات دفاعی-امنیتی برنامه‌های آمایش سرزمینی، قدرت دفاعی-امنیتی خود را افزایش دهد. ولی برای ملاحظات دفاعی-امنیتی آمایش سرزمینی فضای پیرامونی ایران، با توجه به غالب بودن تهدیدات و ضعف‌های موجود، راهبرد تدافعی با تکیه بر دیپلماسی دفاعی فعال و هوشمندانه بر مبنای قدرت نرم دفاعی-نظامی، پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژگان:

آمایش سرزمین، ملاحظات امنیتی، آمایش دفاعی، ایران، چین.

^۱. دانش‌آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. m_mazaheri6424@yahoo.com

^۲ دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول). kyazdanpanah@ut.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

۱-۱- مقدمه موضوع

امنیت بنیادی‌ترین نیاز هر ملت - کشور و مهم‌ترین عامل بقای زندگی انسان‌ها است. هر کشور محیط امنیتی خود را در عرصه داخلی و بیرونی (فرامنطقه‌ای و جهانی) بر اساس اهداف، منافع و میزان قدرت ملی خود تعریف می‌نماید. شناخت صحیح از محیط امنیتی درون کشوری و برون کشوری و ساختار قدرت و رقابت موجود در آن، بیشترین تأثیر را بر جهت‌گیری سیاست‌های امنیتی هر کشور دارد. کشور ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی و فضای سرزمینی منحصر به فرد خودش، از جمله سرزمین‌های مهم دنیاست که دارای مزیت‌های زیاد ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی است و نیز با توجه ایدئولوژی و آرمان‌های انقلاب اسلامی، همواره از جانب قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مورد تهدیدهای گوناگون در مقیاس‌های متفاوت بوده است. به همین دلیل، اتخاذ روش‌های اصولی و کارآمد در مواجهه با چالش‌های فرارو ضروری به نظر می‌رسد. تدوین ملاحظات دفاعی و امنیتی در چارچوب برنامه‌های آمایش سرزمین، مستلزم شناخت انواع تهدیدات و راهکارهای مقابله با آن، درک صحیح از مناطق بحرانی کشور، به‌منظور حفظ وحدت ملی و حراست از امنیت کشور و ایجاد بستر مناسب برای توسعه پایدار می‌باشد.

۱-۲- ضرورت موضوع

به علت تعدد تهدیدات منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای، تراکم همسایگان، تنوع قومی و زبانی در کشور، گستردگی فضایی، تفاوت‌های شدید محیطی در فضای ملی کشور و... لزوم تدوین ملاحظات دفاعی - امنیتی در چارچوب طرح‌های آمایش سرزمین از بنیادی‌ترین عملکرد نهادهای اجرایی کشور می‌باشد، آمایش سرزمین با رویکرد همه‌سوی در قالب توسعه فضایی، سعی دارد با پدیده عدم تعادل‌های منطقه‌ای برخورد کرده و راهکارهای مناسب را برای تحقق توسعه متوازن همه‌جانبه و پایدار در سطح زمین ارائه نماید. این موفقیت زمانی حاصل خواهد شد که به شناخت درستی از تهدیدها، فرصت‌ها، ضعف‌ها و قوت‌های یک کشور رسید؛ بنابراین بررسی و تحلیل آمایش سرزمین ایران با نظر گرفتن نقاط ضعف و قوت آن با در لحاظ گرفتن ملاحظات دفاعی - امنیتی، ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۳- اهمیت موضوع

بدون شناخت واقعیت‌های جغرافیایی و عوامل ژئوپلیتیکی فضای یک کشور نمی‌توان به تبیین درستی و واقعی از تهدیدها، فرصت‌ها، ضعف‌ها و قوت‌های یک سرزمین رسید. بدین نحو که با شناخت نقاط ضعف، نقاط قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای هر منطقه از کشور،

راهبردها و سیاست‌هایی با توجه به بررسی وضع موجود ارائه می‌دهد که از قابلیت و پتانسیل نهفته در آن‌ها استفاده شده و در نهایت اجرا و کاربست آن‌ها، همه مناطق کشور را توسعه‌یافته خواهد کرد. در این راستا مقایسه تطبیقی با کشورهای دیگر و شناخت روش‌ها - اصول کارآمد آن‌ها و نیز استفاده از تجربیات موفق آن‌ها در جهت کاهش نقاط ضعف و بهبود برنامه‌های آمایشی کشورمان، امری اساسی بوده و از جهات مختلف می‌تواند راهگشا باشد. علت انتخاب چین برای این است که این کشور دارای سلاح هسته‌ای، نیروی انسانی فراوان، یک قدرت نوظهور نظامی در سطح جهانی است و همچنین تعدد همسایگان و طول مرزهای بیشتر، قرار گرفتن در موقعیت ژئوپلیتیک و فضای استراتژیک مهم و نیز داشتن دیدگاه‌ها و پیوندهای استراتژیکی مشترک از بعد مقابله با هژمون و سلطه‌گری آمریکا است. هدف مقاله حاضر مطالعه مسائل سیاسی، امنیتی - دفاعی در کشورهای ایران، چین و خط‌مشی‌ها و دیدگاه‌های موجود در این دو کشور و در نهایت ارائه پیشنهادها راهبردی مؤثر آمایشی سرزمینی برای ایران می‌باشد.

۱-۴- مسأله اصلی

هدف آمایش سرزمین، توزیع بهینه جمعیت و فعالیت و آرایش اقتصادی کارآمد آن‌ها به‌منظور مدیریت سرزمین است. به عبارت دیگر هدف کلی آمایش سرزمین سازمان‌دهی فضا به‌منظور بهره‌وری مطلوب از سرزمین در چارچوب منافع ملی است. آمایش سرزمینی از جمله روش‌هایی است که کشورها برای رسیدن به وضعیت امن‌تر و کاهش آسیب‌پذیری‌ها در صورت وقوع حملات احتمالی، استفاده از آن را در دستور کار خود قرار داده‌اند (پورموسوی، ۱۳۸۶: ۱). آمایش سرزمین نه تنها به فضای سرزمین ملی و کدهای ژئوپلیتیکی بلکه بر حوزه‌های خارجی کشور و کدهای موردنظر بیرونی آن نیز توجه دارد (رشیدی، ۱۳۹۳: ۶۴). با توجه به این که یکی از مهم‌ترین اصول آمایش سرزمین (برنامه‌ریزی فضایی) در کشورها پرداختن به مسأله امنیت و دفاع است، این پژوهش رویکردهای امنیتی - دفاعی در طرح‌های آمایش سرزمین در دو کشور ایران و چین را به‌صورت تطبیقی تحلیل می‌کند.

نحوه سازمان‌دهی مقاله

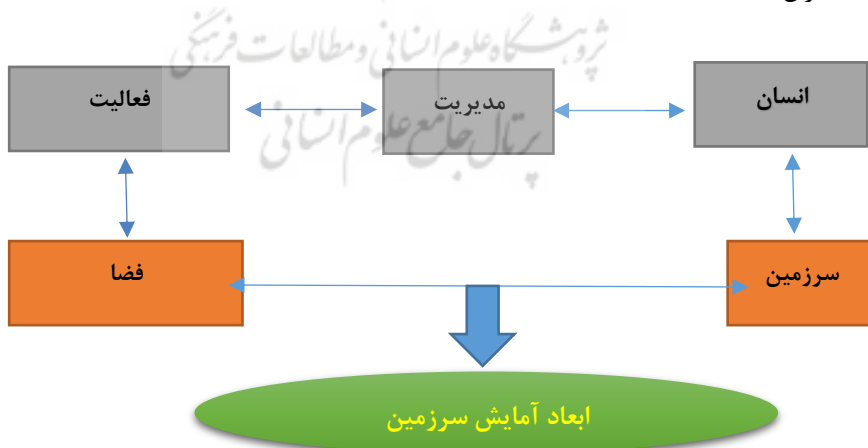
در مقاله حاضر ابتدا اهمیت آمایش سرزمین و سطوح امنیتی آمایش سرزمین مطرح خواهد شد و در ادامه به مقایسه شرایط جغرافیایی - سیاسی - نظامی، محیط امنیتی، دکترین دفاعی - امنیتی کشورهای ایران و چین پرداخته خواهد شد. در بخش تطبیقی ملاحظات

دفاعی- امنیتی به صورت موردی بررسی و تحلیل می‌شود. ملاحظات دفاعی- امنیتی در کشورهای ایران و چین با توجه به شرایط داخلی (نقاط قوت و ضعفها) و نیز تحولات منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای (نقاط فرصت و تهدید)، بررسی و تحلیل خواهد شد. در پایان و با توجه به مقایسه تطبیقی کشورهای ایران و چین، پیشنهادهایی جهت شرایط بهینه دفاعی- امنیتی برای جمهوری اسلامی ایران، ارائه خواهد گردید.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه آمایش سرزمین

آمایش سرزمین در واقع شامل اقدامات ساماندهی و نظام‌بخشی به فضای طبیعی، اجتماعی و اقتصادی در سطوح ملی و منطقه‌ای است که براساس تدوین اصلی‌ترین جهت‌گیری‌های توسعه بلندمدت کشور در قالب تلفیق برنامه‌ریزی‌هایی از بالا و پایین و با تکیه بر قابلیت‌ها، توانمندی‌ها و محدودیت‌های منطقه‌ای در یک برنامه‌ریزی هماهنگ و بلندمدت صورت می‌گیرد. آمایش سرزمین نه تنها به فضای سرزمین ملی و کدهای ژئوپلیتیکی با ژنوم های داخلی بلکه بر حوزه‌های خارجی کشور و کدهای موردنظر بیرونی آن نیز توجه دارد (رشیدی، ۱۳۹۳: ۶۴). در نهایت باید گفت آمایش سرزمین معطوف به نوعی هدایت و مدیریت راهبردی است که با استفاده از آن سعی می‌شود پیوندهای انسان با فعالیت‌هایش در محیط و فضایی که در آن قرار دارد، مورد مطالعه قرار گیرد (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۹).

شکل ۱: ابعاد آمایش سرزمین (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۳).

اهمیت و هدف آمایش سرزمین

آمایش سرزمین چشم‌انداز توسعه‌یافتگی کشور و سنگ بنای اصلی وزن ژئوپلیتیکی کشورها بوده و بی‌آنکه بر مقیاس‌های عینی دلالت داشته باشد متأثر از ذهنیت و اثرگذاری سیستم سیاسی و دستگاه سیاست‌گذاری سرزمین است. مکانیسم اثرگذاری اسناد بالادستی در فرآیند آمایش سرزمین خالق مزیت و وزن ژئوپلیتیکی است، امری که ریشه در مکانیسم سیاست و فضا داشته و دارد (قادری حاجت و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۰). هدایت آگاهانه و آرایش بهینه کاربری‌های اراضی در فضای سرزمین، گره زدن فعالیت‌های اقتصادی با عامل مکان و فضا و ساختار فضایی، جهت تخصیص عقلایی منابع به‌منظور کاهش نابرابری‌های فضای و دستیابی به یک توسعه منسجم و یکپارچه از اهم نکات است (Harrison & et al, 2001: 85-65). در آمایش سرزمین دو اصلی اساسی باید مورد توجه قرار بگیرد یک عدالت سرزمینی و دوم توزیع عادلانه فعالیت‌ها و درآمدهای اقتصادی.

رویکرد دفاعی - امنیتی آمایش سرزمین

رعایت ملاحظات دفاعی و امنیتی در طرح‌های آمایش سرزمینی یکی از ضروریات توسعه کشورها و مناطق جغرافیایی مهم و حساس است که غفلت از آن خسارت‌های جبران‌ناپذیری در در خواهد داشت. در طرح‌های مختلف آمایشی ایران، بیشتر دیدگاه‌ها بر امر توسعه تأکید داشته و به ملاحظات دفاعی - امنیتی جهت دفاع سرزمینی و حفاظت از مراکز جمعیتی، اماکن نظامی و نقاط استراتژیک و حیاتی و نیز آمایش دفاعی مناطق مختلف جغرافیایی و خصوصاً نواحی مرزی، توجه کافی نشده است. به‌طور کلی دودسته عامل در بررسی ملاحظات امنیتی - دفاعی سرزمین می‌توان برشمرد: الف) عوامل ثابت جغرافیایی (نظامی) مانند عوارض زمین، آب‌نگاری، وضعیت جوی و اقلیمی. ب) عوامل متغیر (پارامترهای انسانی) مانند منافع امنیت ملی، تهدیدات، ساختار نیروهای مسلح، عامل وحدت‌بخش روحیه و پیوستگی مردم و قومیت‌ها. در بررسی ملاحظات دفاعی - امنیتی یک طرح آمایش باید توجه به جغرافیای طبیعی نیز داشت؛ زیرا مثلاً به جهت نوع و آب‌وهوا و مرغوبیت زمین در کشورمان همیشه مهاجرت از سمت جنوب به شمال وجود داشته. به‌طوری‌که در خطه‌های مرکزی و جنوبی با خلأ جمعیتی مواجه هستیم. طرح‌های آمایش باید به‌گونه‌ای باشد که به آن پدیده‌ها دامن

نزنند (جلالی فراهانی، ۱۳۹۳:۱۸۴). در کشوری همچون ایران با مرزهای بسیار طولانی، شرایط متنوع جغرافیایی، داشتن همسایگان زیاد که اغلب آن‌ها توسعه‌نیافته هستند، (مظاهری، ۱۳۹۸:۴).

سطوح امنیتی آمایش سرزمین

ضرورت دفاع در سه مقیاس جهانی، منطقه‌ای و ملی مستلزم اتخاذ سطوح راهبردی، عملیات و تاکتیکی است. در شرایط آنارشی بهترین و مؤثرترین ابزار کنترل بر قدرت مسلط، افزایش توان داخلی و توازن قوا جهت مقابله با سلطه‌جویی دولت مسلط است و در این میان ویژگی دولت‌های سلطه‌جو و مسلط از قبیل ایدئولوژی، نوع رژیم حکومتی و رهبری آن به هیچ‌وجه تضمین‌کننده عملکرد آینده آن دولت نمی‌باشد و در این میان تنها قدرت است که می‌تواند قدرت را مهار کند (Waltz, 1979:126). پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، محیط امنیتی جهان وارد مرحله جدیدی از تحول شده است. شکل جنگ متأثر از تغییرات بنیادی در اصول و ارکان آن از حیث بررسی ادوار تاریخ، نقطه عطفی را نشان می‌دهد. جنگ در خارج سرزمین اصلی و تصرف خطوط دفاعی بدون عبور از خاک‌ریزهای متصور در دوره نبرد کلاسیک، مشخصه اصلی چنین تحولی است (قادری و همکاران، ۱۳۹۴:۱۷۸). امروز امنیت دیگر یک پدیده مجرد ملی، منطقه‌ای نیست بلکه یک تفکر جهان‌شمول باید باشد و کشورها امنیت ملی را که در داخل کشورهای خودشان می‌توانند تأمین نمایند باید بر محور امنیت جمعی چه در مقیاس ملی، منطقه‌ای و بالاخره جهانی قرار دهند (عزتی، ۱۳۹۰:۲۸). در طرح‌های آمایش سرزمین، فضای ملی از نظر نقاط ضعف و قوت و تهدیدها و فرصت‌ها، مورد بازشناسی قرار می‌گیرد تا با توجه به پتانسیل و توانشان، برای آن‌ها برنامه‌ریزی صورت گیرد (اسکندری، ۱۳۹۰:۳۴). چارچوب امنیتی جمهوری اسلامی ایران در سه سطح ملی، منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای طبقه‌بندی می‌شود. در سطح فرا منطقه‌ای عمده تهدیدات ایران به شرح ذیل می‌باشند: - گسترش ناتو به سوی شرق و مرزهای ایران؛ - تسلط و تأثیرگذاری قدرت‌های بزرگ بر سیستم‌های اطلاعاتی و امنیتی و بزرگراه‌های ارتباطی و شبکه‌ای؛ و... در سطح منطقه‌ای تهدیدات مهم ایران به شرح ذیل می‌باشند: - برخورداری آمریکا از پایگاه‌های نظامی در کشورهای هم‌جوار ایران؛ تشدید فعالیت گروه‌های تروریستی منطقه‌ای در مناطق مرزی؛ حضور امنیتی رژیم صهیونیستی در منطقه؛ شیوع پدیده قاچاق، مهاجرت

و کوچهای اجباری در سطح همسایگان و... (درویشی، ۱۳۸۳: ۱۳-۹). در سطح و مقیاس ملی، تهدیدات مهم ایران به شرح ذیل می‌باشند: تنوع قومی؛ ناپایداری فضایی سکونت و فعالیت در مقیاس ملی و... بنابراین توانمندی آمایش سرزمین هم سازمان‌دهی فضای سرزمینی یک کشور است و هم بتواند در سطوح منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای، تهدیدات مربوطه را خنثی کند.

۲-۲- پیشینه پژوهش

تحقیقات زیادی در زمینه اصول و ملاحظات دفاعی - امنیتی و مقایسه تطبیقی بین مناطق و کشورهای مختلف در طرح‌های آمایش سرزمین صورت نگرفته است. با این حال در ادامه به برخی از پژوهش‌های صورت گرفته مرتبط با موضوع مقاله حاضر، اشاره می‌شود:

جدول (۱) پیشینه داخلی و خارجی پژوهش

محقق (سال)	عنوان	یافته‌ها (نتیجه)
سید موسی پورموسوی (۱۳۸۶)	ملاحظات دفاعی - امنیتی در آمایش سرزمینی ج.ا.ایران	در این مقاله، بعد از ارائه مباحث نظری و بیان سابقه‌ای از این موضوع در ایران، اهمیت موردنظر قرار دادن ملاحظات دفاعی - امنیتی ناشی از آمایش سرزمینی، در برنامه‌ریزی‌های ملی را تبیین نموده است.
علیرضا فرشچی و مرتضی اسمعیلی (۱۳۹۲)	دیپلماسی دفاعی در پرتو رویکرد چین به مسأله امنیت	این مقاله نتیجه می‌گیرد که هم‌زمان با رشد اقتصادی روزافزون چین، احتمال تعارض منافع اقتصادی و سیاسی - نظامی این کشور با سایر کشورها نیز افزایش یافته است. لذا این کشور دیپلماسی دفاعی را در پیوند با دستور کار سیاسی خود موردنظر قرار داده است.
حیدر بلوچی (۱۳۸۹)	دیپلماسی دفاعی چین	این مقاله مدعی است که دیپلماسی دفاعی چین، موجب تحکیم روابط خارجی و همکاری چین با کشورهای دیگر شده و فضای مطلوبی در بعد خارجی برای هدف‌های توسعه‌ای چین فراهم کرده است.

مصطفی رشیدی (۱۳۹۳)	آسیب‌شناسی ژئوپلیتیکی برنامه‌ریزی در فضای سرزمینی ایران با رویکرد آمایش سرزمین و ارائه مدل راهبردی	در این رساله دکتری به بررسی کدهای مثبت و منفی جغرافیای سیاسی در داخل و خارج از سرزمین ایران پرداخته و در ادامه به آسیب‌شناسی برنامه‌ریزی در فضای سرزمینی کشور می‌پردازد. این رساله لزوم بازاندیشی در چینش جمعیت و فعالیت کشور به‌وسیله خروج از کاویژه های سنتی و نزدیک شدن به کاویژه های جدید است که کمتر به منابع آب‌وخاک و سایر منابع تجدید ناپذیر نیاز دارند و درنهایت بر مناطق و قلمروهای جدید برای زیست پایدار در ایران تأکید می‌ورزد.
فیروز توفیق (۱۳۸۴)	آمایش سرزمین: تجربه جهانی و انطباق با وضع ایران	این کتاب پس از بررسی مفاهیم آمایش سرزمین و آمایش دفاعی، بر اهمیت آمایش دفاعی - امنیتی سرزمین تأکید کرده و اقدامات اساسی در زمینه آمایش دفاعی بهداری رزمی را تشریح نموده است.
خلیل کلانتری و غلامحسین عبدالله زاده (۱۳۹۱)	برنامه‌ریزی فضایی و آمایش سرزمین	نویسندگان این کتاب به مسائل توسعه و برنامه‌ریزی فضایی و منطقه‌ای و اندیشه‌های توسعه منطقه‌ای پرداختند.
لوسیا پدرازینی (۲۰۰۲)	آمایش سرزمین اروپا	کتاب مذکور یک چشم‌انداز از آینده آمایش سرزمین در اروپا بر اساس وضعیت و روندهای کنونی را ترسیم کرده است.

وجه نوآوری مقاله حاضر نسبت به مطالعات پیشین

با بررسی تألیفات انجام‌شده و سایر پژوهش‌ها، در مجموع می‌توان گفت که هر یک از این آثار به بعد خاصی از موضوع آمایش سرزمین و پیامدهای آن پرداختند و بیشتر آن‌ها نگاه کلی و کلان داشته و در سطح ماکرو بوده در مواردی هم که بررسی در سطح میکرو صورت گرفته است بیشتر توصیف یک منطقه و مکان خاص جغرافیایی بوده است، به همین دلیل پژوهش حاضر از بعد ماهیت موضوع و موقعیت مکانی (قلمرو تحقیق) جدید است. همچنین استفاده از نتایج کشورهای که ملاحظات آمایش سرزمین در آن‌ها مسیره‌های موفقیت‌آمیزی را طی کرده است و تطبیق شرایط کشور ایران با این نوع کشورها و بهبود جایگاه آمایش سرزمینی ایران (دفاعی - امنیتی) در سطح داخلی و خارجی، می‌تواند از نکات مثبت این مقاله باشد.

۳- روش تحقیق

روش شناسی یا متدولوژی این تحقیق مبتنی بر رویکرد کیفی است، پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کاربردی- توسعه‌ای است و روش آن نیز توصیفی- تحلیلی و تطبیقی است. روش جمع‌آوری اطلاعات به کار گرفته شده در این تحقیق، ترکیبی از روش‌های اسنادی- کتابخانه‌ای (کتاب-مقالات -رساله- منابع لاتین)، منابع اینترنتی و پژوهش‌های مرتبط با آمایش سرزمین خواهد بود. در بخش تطبیقی ملاحظات دفاعی- امنیتی کشورهای ایران، چین به صورت موردی بررسی می‌شود، تحلیل ماتریس سوات با روش سیستماتیک، جهت تدوین راهبردها، خواهد بود. در بخش تدوین راهبردها، داده‌های گردآوری شده از منابع گوناگون و یافته‌های پژوهش، با استفاده از تکنیک Swot (سوات) مورد بررسی و جمع‌بندی قرار خواهد گرفت تا نتایج حاصله به‌عنوان تکمیل‌کننده قسمت کیفی پژوهش مورد استفاده قرار گیرد. تجزیه و تحلیل سوات اصطلاحی است که برای شناسایی نقاط قوت^۱ و ضعف^۲ داخلی و فرصت‌ها^۳ و تهدیدهای خارجی^۴ که سیستم با آن روبرو است به کار برده می‌شود. مدل سوات تحلیل سیستماتیکی را برای شناسایی این عوامل و انتخاب راهبردی که بهترین تطابق بین آن‌ها را ایجاد می‌نماید، ارائه می‌دهد. از دیدگاه این مدل یک استراتژی مناسب، قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل می‌رساند. برای این منظور نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها در چهار حالت کلی ST، WT، SO، WO پیوند داده می‌شوند و گزینه‌های استراتژی از بین آن‌ها انتخاب می‌شوند (حکمت‌نیا و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۱۲). -راهبرد تهاجمی (SO): چنانچه مجموع امتیازات و موارد ذکر شده نقاط قوت و فرصت در مدل سوات، بیش از نقاط ضعف و تهدید باشد، راهبرد تهاجمی، راهبرد پیشنه‌ای خواهد بود. راهبرد تنوع (ST): چنانچه مجموع موارد ذکر شده نقاط قوت بیش از موارد تهدید باشد، این راهبرد انتخاب مناسبی خواهد بود. - راهبرد گرایش جهت (بازنگری) (WO): چنانچه مجموع امتیازات ذکر شده نقاط فرصت بیش از نقاط ضعف باشد، این راهبرد انتخاب بهینه خواهد بود.

^۱ - Strengths
^۲ - Weaknesses
^۳ - Opportunity
^۴ - Threats

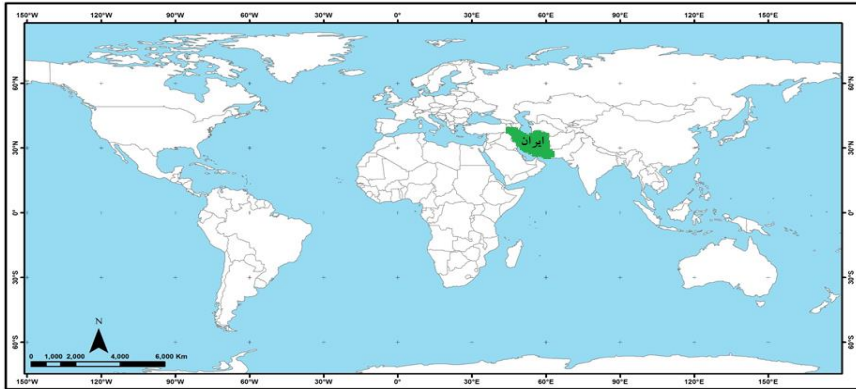
۴- یافته‌های تحقیق

موقعیت سرزمین ایران

بنابراین کشور ایران سرزمینی نیمه کوهستانی با دشت‌های مرتفع و زمین‌های هموار است که بخشی از این اراضی در حاشیه‌های بیرونی فلات ایران و در دشت‌های ساحلی و حاشیه‌های جداکننده فلات ایران از سایر نواحی قرار دارد. اکثر ناهمواری‌های ایران (زاگرس، کپه داغ و ...) در امتداد شمال غربی و جنوب شرقی شکل گرفته‌اند. این روند در حقیقت روند اصلی ناهمواری‌های ایران است و دلیل آن نیز قرار گرفتن پوسته ایران در محل همگرایی دو صفحه ساختمانی مجاور یعنی صفحه عربستان و صفحه توران است که از دو سمت به پوسته قاره‌ای ایران فشار می‌آورند (علایی طالقانی، ۱۳۸۴: ۴۹).

کشور ایران از شمال به دریای خزر و از جنوب به خلیج فارس، دریای عمان، اقیانوس هند و آب‌های بین‌المللی راه دارد. قرارگیری در مسیرهای طلایی ابریشم خشکی و دریایی و همسایگی با تمدن‌های کهن جهان، موقعیت ویژه‌ای به این کشور داده است. فضای کشور ایران برخلاف کلیت منسجم و یکپارچه آن که جزیی از فلات متصل و یکدست ایران است، دارای چشم‌انداز توپوگرافیک متنوعی از عناصر طبیعی فضا است که نواحی شرقی و غربی آن دچار عدم تقارن است. حدود ۲۱ درصد از کل فضای ایران را کوهستان‌ها، ۶۶ درصد را حوزه‌های خشک و نیمه‌خشک داخلی و ۱۳ درصد را دشت‌ها و جلگه‌های ساحلی تشکیل می‌دهند (حافظ نیا، ۱۳۸۷: ۷۷). سرزمین ایران دارای شکلی شبیه به یک متوازی‌الاضلاع و یا یک لوزی است. این شکل از اتصال خطوطی مستقیم در حاشیه‌ای‌ترین نقاط کشور از شمال شرقی به جنوب غربی، شمال غربی به جنوب شرقی، شمال به جنوب و شرق به غرب به دست می‌آید (بدیعی، ۱۳۸۷: ۱۶). ایران از نظر وسعت در رده هفدهمین کشورهای دنیا قرار دارد و با داشتن ۱۵ همسایه بعد از روسیه و چین، بیشترین تعداد همسایگان را دارا می‌باشد.

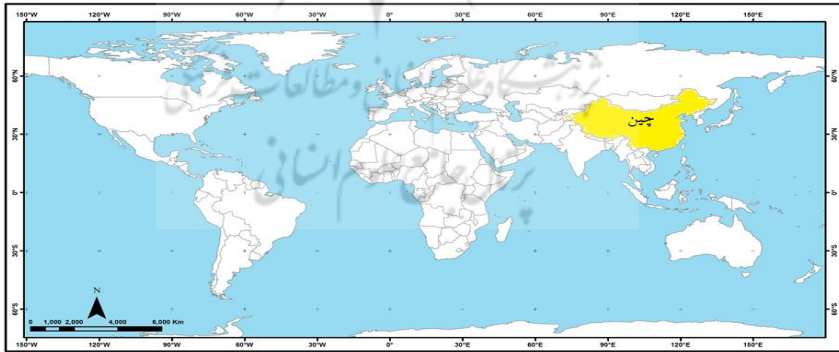

نقشه ۱: موقعیت کشور ایران در نقشه جهان (ترسیم و تنظیم، نویسندگان: ۱۴۰۲)

موقعیت سرزمین چین

سرزمین چین به رگم وسعت جغرافیایی، آسیب پذیری های متعددی داشته است. مرزهای طولانی و باز در کنار تنوع قومی و فرهنگی از مسائلی است که برای حکومت های چین دردسرساز بوده است (قنبرلو، ۱۳۹۲: ۱۲۹). آب و هوای این کشور بسیار متنوع است و از مناطق گرمسیر و بارانی در جنوب تا بسیار سردسیر در شمال را شامل می شود. طوفان های موسمی در امتداد سواحل جنوبی و شرقی، سیل های مخرب، سونامی، زلزله، رانش زمین و خشک سالی از بلاهای طبیعی چین هستند (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۶).

نقشه ۲: موقعیت کشور چین در نقشه جهان (ترسیم و تنظیم، نویسندگان: ۱۴۰۲)

مسائل مرتبط با انرژی و محیط‌زیست نیز به یک چالش اصلی برای توسعه پایدار آن بدل شده است، بر این اساس برنامه چینی‌ها برای جایگزینی انرژی‌هایی مانند زغال‌سنگ با انرژی‌های نو از برنامه‌های طولانی‌مدت این کشور است از این حیث در جهان رتبه اول را دارا است. مرز مشترک با کشورهایمانند روسیه و هند تا کشورهای در حال توسعه در جنوب شرقی آسیا و مرزهای مشترک با کشورهای آسیای مرکزی موقعیتی بسیار استراتژیک برای این کشور به ارمان آورده است (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۶). طبیعی است که چین در همسایگی با حدود ۲۴ کشور پتانسیل بیشتری برای دعاوی سرزمینی و مناقشات مرزی داشته باشد (قنبرلو، ۱۳۹۲: ۱۳۰). در حالی که چین بسیاری از اختلافات مرزی را حل کرده است، برخی اختلافات جدی هنوز وجود دارد. علاوه بر این، بی‌ثباتی در نزدیکی مرز چین وجود دارد (Bolt & et al, 2007: 7). مشکلات زیست‌محیطی محلی (مانند آلودگی هوا و آب) و پیامدهای زیست‌محیطی جهانی (مانند تغییرات اقلیمی) چین را تا سال ۲۰۲۵ تحت تأثیر قرار خواهند داد. این روند ارتباط نزدیکی با فرآیند شدید و سریع صنعت سازی دارد که طی ۲۰ سال گذشته در چین به وقوع پیوسته است شهرهای جدید به سرعت در حال پدیدار شدن هستند که به معنای رقابت بر سر زمین برای استفاده مسکونی، طولانی‌تر شدن مدت‌زمان رفت آمد روزانه، افزایش انتشار کربن و آلودگی اختناق‌آور است (غیاثوند، ۱۳۹۸: ۱۳۹). چین با سرعت فوق‌العاده‌ای رشد اقتصادی خود را به پیش می‌برد و در همین چارچوب، استراتژی نظامی و دکترین دفاعی خود را سامان می‌دهد. چین عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل و سازمان‌های چندجانبه‌ای همچون سازمان تجارت جهانی، اپک، سازمان همکاری شانگهای و گروه ۲۰ است. کشور چین به‌عنوان کشوری دارای سلاح هسته‌ای از بزرگ‌ترین ارتش دائمی دنیا و دومین بودجه دفاعی بزرگ دنیا برخوردار است. .

(<https://www.studentvisa.ir>)

محیط امنیتی پیرامون ایران

چرخه و سیستم دفاع راهبردی در فضای پیرامون جمهوری اسلامی ایران متشکل از اجزای چندی است که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: محیط راهبردی؛ منافع ملی؛ -اهداف راهبردی؛ تهدیدات راهبردی؛ نقاط هدف راهبردی؛ -توانایی‌های راهبردی (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵). پس از دهه ۱۹۹۰، تغییراتی در محیط ژئوپلیتیکی رخ داد. بحران‌ها و تهدیدهای منطقه‌ای، تضادهای ژئوپلیتیکی جدیدی را ایجاد می‌کند. بخشی از این بحران‌ها

منطقه‌ای ناشی از گسترش رقابت توسط قدرت‌های بزرگ و فرا منطقه‌ای است (رشاد، ۱۳۸۸: ۷۸-۸۱).

به‌طور کلی ویژگی‌های محیط امنیتی ایران به شرح زیر است:

- وجود پایگاه‌های نظامی متعدد در کشورهای همسایه و استقرار نیروهای نظامی آمریکا در این منطقه و پیمان‌های نظامی با آن‌ها،

- وجود گروه‌های تروریستی در حواشی و مناطق مرزی کشور، داشتن پیمان‌های استراتژیک میان کشورهای همسایه با قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای (سازمان‌های امنیتی و متحدین استراتژیک) و گسترش رقابت‌های تسلیحاتی در محیط امنیتی ایران، - وجود اقلیت‌های فضایی (کشورهای چندملیتی)، بیشتر کشورهای اطراف ایران دارای اقلیت‌های قومی و مذهبی می‌باشند،

- در اختیار داشتن موقعیت مرکزی و حلقه ارتباط حوزه ژئوپلیتیکی خاورمیانه، خلیج فارس، شبه‌قاره، آسیای مرکزی و قفقاز،

- تجمع کشورهای شکننده در محیط امنیتی ایران (افغانستان، پاکستان، عراق)،

- حضور ناتو در حوزه‌های ژئوپلیتیکی پیرامون کشور (آسیای مرکزی، عراق، افغانستان)، - درگیرها و اختلافات مرزی و ارضی در محیط امنیتی ایران، از جمله این اختلافات می‌توان به اختلاف میان ارمنستان و آذربایجان بر سر قره‌باغ، عدم تعیین مرزهای دریای در خلیج فارس، تعیین رژیم حقوقی دریای خزر و... اشاره کرد،

- شیوع بنیادگرایی اسلامی، درگیرهای مذهبی و تروریسم بین‌الملل به‌خصوص در کشورهای، پاکستان، افغانستان و عراق،

- همسایگی در کنار بزرگ‌ترین تولیدکننده مواد مخدر جهان و همچنین مهم‌ترین مسیرهای ترانزیت مواد مخدر،

- قرارگیری در قلب جهان اسلام

- دولت‌های نوپا (هیچ‌یک از واحدهای سیاسی اطراف ایران بیش از یک‌صد سال از تشکیل آن‌ها نمی‌گذرد) و تعدد کشورهای همسایه به‌طوری‌که ایران بعد از روسیه و چین با ۱۵ همسایه، دارای بیشترین تعداد همسایه در جهان می‌باشد (کریمی پور، ۱۳۷۹: ۲۲).

محیط امنیتی پیرامون چین

وضعیت امنیتی این منطقه به دلیل توانایی بالای نظامی کشورها، سطح بالای تنش‌ها، ظرفیت‌های بالای اقتصادی و فناورانه (توانمندی اقتصادی بودجه لازم برای مسابقه تسلیحاتی را در اختیار کنشگران منطقه‌ای قرار می‌دهد) و عدم وجود یک چارچوب امنیتی

چندجانبه مورد موافقت طرفین در وضعیت پیچیده‌ای قرار دارد. سطح قدرت نظامی در این منطقه به شکل بارزی رو به افزایش بوده و توزیع قدرت دستخوش تغییرات چشمگیری شده است. در این منطقه هزینه‌های تسلیحاتی و نظامی با سرعت بالایی رو به افزایش است و اکثر کشورهای منطقه فناوری دستیابی به جنگ‌افزارهای هسته‌ای را در اختیار دارند؛ امری که منجر به هراس سایر بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی شده است (فرهادی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۰-۴۹). محیط امنیتی اطراف چین به‌طور فزاینده‌ای تشدید شده است. به دلیل چالش‌های امنیتی و عوامل بی‌ثبات‌کننده متنوع و گسترده، برای یک کشور دشوار است برای مقابله با آن‌ها به‌تنهایی دست به عمل شود و این به‌طور فزاینده به همکاری کشورها نیاز دارد تا منافع خود را به اشتراک بگذارند.

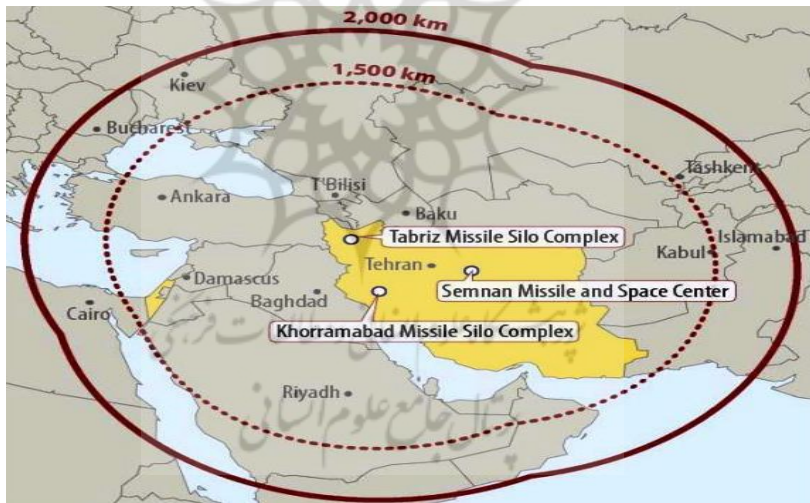
دکترین دفاعی-امنیتی ایران

سیاست‌های امنیت ملی کشورها در درجه اول بر اساس منافع و اهداف ملی آن‌ها تعیین می‌شود. برای دستیابی به این اهداف ملی، باید هم‌ظرفیت قدرت نرم (سیاسی، دیپلماتیک و روانی) و هم قدرت سخت (نظامی و اقتصادی) توسعه یابد؛ حفظ منافع ملی و دستیابی به اهداف ملی، مستلزم توسعه سیاسی، دیپلماتیک و اقتصادی کشورها است (Özlu, 2021: 217). تدابیر پدافندی هر کشوری بر اساس عوامل سیاسی، اقتصادی، نظامی، امنیتی و فرهنگی-اجتماعی و ژئوپلیتیکی آن کشور تهیه و تنظیم می‌گردد (عزتی، ۱۳۹۸: ۱۷۰).

جمهوری اسلامی ایران در راستای اهداف ملی و ارزش‌های حیاتی‌اش یک تمهیداتی را به نام امنیت ملی از نظر نظامی تعریف کرده است (مقدم و همکاران، ۱۳۷۹: ۱۸). جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین کنشگران منطقه‌ای و جهانی که همانند هر واحد سیاسی مهم‌ترین اولویت آن امنیت است می‌بایست برای رسیدن به آن در سال‌های پیش رو به لحاظ مؤلفه ژئوپلیتیکی نظامی، اهداف دکترین و راهبردهای نظامی خود را در قالب تدافعی در مقابل تهاجمی تعریف نماید. با پایان جنگ و به دنبال شکست سال ۱۹۹۱ عراق، دکترین نظامی ایران به سمت مدرن‌سازی نظامی و گسترش فناوری‌های کلیدی پیشرفته به‌ویژه قابلیت‌های موشکی حرکت کرده و چین نقشی قابل‌توجه در بسیاری از این پروژه‌های صنعتی دفاعی داشته است (اسعمیل زاده خادر، ۱۳۹۸: ۷۵). در مجموع نیروی هوایی، دریایی،

زمینی و سایر نیروها همگی دچار آسیب‌های فراوان از جنگ هشت‌ساله بودند و همکاری‌های دفاعی ایران با چین و کره شمالی این صدمات و خالی شدن انبارهای مهمات را جبران و ترمیم نمود و ایران به سمت برخورداری از سلاح‌های استراتژیک و بومی‌سازی آن‌ها حرکت کرد (همان: ۹۴). موشک اصلی‌ترین ابزار دفاعی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا است. دلیل اهمیت خاص موشک در دکترین دفاعی ایران، کارایی و اثربخشی جمعی آن در معادلات نظامی است. تحولات چند دهه اخیر در منطقه راهبردی غرب آسیا عملاً اثبات نموده است که ابزار دفاعی موشک‌های بالستیک توانسته‌اند جایگاهی مهم‌تر از گذشته داشته باشند (عزیزی بساطی، ۱۳۹۸: ۱۰۰). تجربه ایران در جنگ عراق نیز نقشی مهم در تأکید بر بازدارندگی و رویکرد دفاعی این کشور دارد؛ به گونه‌ای که این تجربه اراده نیروهای مسلح در افزایش توان بازدارندگی و تجهیز مجدد به جنگ‌افزارهای مدرن را تقویت کرد. از عناصر مهم در دکترین دفاعی ایران تأکید بر جنگ نامتقارن است که ناشی از تجربه ایران در جنگ با عراق است (طارمی، ۱۳۸۲: ۱۸۸-۱۸۲).

نقشه ۵: برد موشک‌های جمهوری اسلامی ایران (عزیزی بساطی، ۱۳۹۸: ۹۴).

دکترین دفاعی - امنیتی چین

رهبران چین در راستای دکترین ظهور مسالمت‌آمیز در پی تقابل و رویارویی با جهان غرب نیستند و منافع خود را در تداوم تنش‌زدایی و تعامل جستجو می‌کنند (کوزه‌گر

کالجبی، ۱۳۹۴: ۴۲۸). نیروهای نظامی و دکترین منطقه‌ای و متعارف پکن، تقریباً به‌طور انحصاری بر تأمین دفاع کافی در برابر حملات آمریکا یا متحدانش بر سرزمین‌های فعلی تحت کنترل چین یا تلاش‌های آمریکا و متحدانش برای برقراری دوباره وضعیت برتری نظامی در منطقه‌ای متمرکز است که لااقل به زنجیره دوم دریایی تعمیم می‌یابد (باقی، ۱۳۹۸: ۱۵۷).

چالش‌های فوق‌الذکر سه مؤلفه مهم امنیت ملی چین را هدف قرار داده‌اند: ثبات و بقای نظام سیاسی، یکپارچگی و انسجام سرزمینی و حضور قدرتمندانه در عرصه سیاست بین‌الملل (قنبرلو، ۱۳۹۲: ۱۳۶). استراتژی امنیتی چین که در اسناد رسمی از آن به‌عنوان امنیت ملی جامع یاد می‌شود، از جمله به دنبال روابط نزدیک میان اهداف توسعه اقتصادی و نظامی است (Corff, 2018: 2). پکن برخی اصول مشترک را بیان کرده است. آن‌ها عبارت‌اند از: ترویج روابط سیاسی بر اساس احترام متقابل، ایجاد پیوندهای نزدیک و اقتصادی نزدیک‌تر به‌منظور دستیابی به توسعه مشترک، گسترش مبادلات فرهنگی و تقویت همکاری در امور بین‌الملل با هدف صیانت از صلح جهانی و ترویج توسعه مشترک (Sohn, 2011: 80). ماهیت دفاعی سیاست دفاع ملی چین از سنت‌های تاریخی و فرهنگی این کشور ناشی می‌شود. چین کشوری با تمدن ۵۰۰۰ ساله و سنت صلح‌طلب است. چین دارای فرهنگ استراتژیک صرفاً دفاعی است. اندیشمندان چینی در توضیح کلاسیک این گرایش به دیوار بزرگ چین اشاره می‌کنند. از نظر آن‌ها، این دیوار نماد مرز ملی نبوده بلکه سمبل دفاع می‌باشد. همچنین عدم استفاده از ضربه اول در سیاست هسته‌ای، نمونه‌ای دیگر از ماهیت دفاعی استراتژی چین قلمداد می‌شود. نظام تک‌قطبی و تلاش هژمونی آمریکایی برای استیلا در جهان مورد قبول چین نیست اما چینی‌ها با تکیه بر اصول خود از درگیری مستقیم پرهیز و سیاست ابهام استراتژیک را در خیلی از ابعاد ترجیح می‌دهند (سلیمانی پور لک، ۱۳۸۴: ۹۴-۷۷).
 نوسازی نظامی چین به سرمایه‌گذاری در زمینه‌های اطلاعاتی مبتنی بر فضا، نظارت و شناسایی، ارتباطات ماهواره‌ای، نوابری ماهواره‌ای و هواشناسی و همچنین پروازهای فضایی انسانی و اکتشافات فضایی روباتیک ادامه می‌دهد (Ministry of Defense China, 2020: 63). از آنجایی که چین همچنان به یک کشور صنعتی مدرن تبدیل می‌شود، آلودگی هوا و آب کیفیت زندگی را در بسیاری از چین خراب می‌کند (Bolt & et).

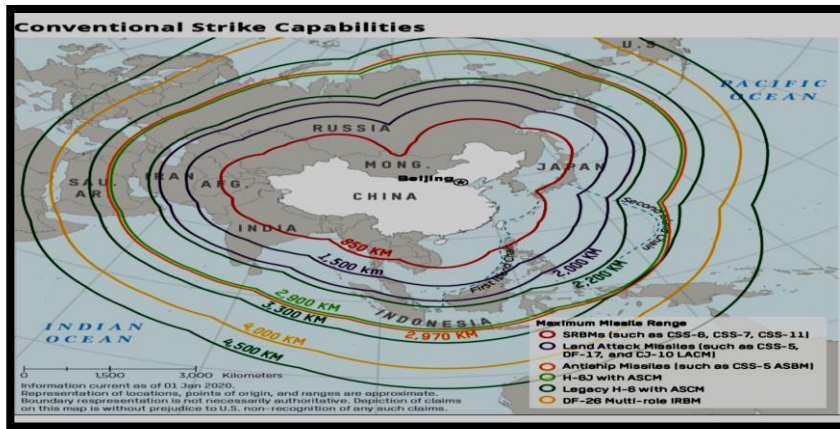

(al,2007:3) چین همچنین به توسعه قابلیت‌های ضد فضا و فناوری‌های مرتبط، از جمله موشک‌های کشنده جنبشی، لیزرهای زمینی، روبات‌های فضایی در مدار و همچنین گسترش قابلیت‌های نظارت فضایی که می‌تواند اشیاء را در سراسر جهان و در فضا نظارت کند و اقدامات ضد فضایی را امکان‌پذیر کند، ادامه می‌دهد (Ibid:74). چین قدرت خود را در فضا نه تنها برای به چالش کشیدن «انحصار» آمریکا در قدرت فضایی، بلکه به دنبال برتری در فضا برای دیکته کردن نتیجه درگیری‌های آینده در زمین و فضای خارج از جو است. این تلاش شامل توسعه سیستم‌های جنگی ویژه فضایی و همچنین یک برنامه فضایی سرنشین دار گسترده برای خدمت به اهداف سیاسی، علمی و نظامی خواهد بود. (Fisher, Jr,2008:199) اگرچه چین یک دکترین جنگ‌های سایبری منتشر نکرده است.

ولی یک قدرت سایبری به شدت توانا است که پیشرفت‌های چشمگیری در قابلیت‌های سایبری ارتش خود در دهه گذشته ن شان داده است.

چین دارای قابلیت‌های سایبری تهاجمی است (Military Balance,2022:509). بودجه دفاعی چین در ۱۰ سال گذشته تقریباً دو برابر شده است - داده‌های بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ نشان می‌دهد که بودجه نظامی رسمی چین به‌طور متوسط سالانه حدوداً ۸ درصد در شرایط تعدیل‌شده تورم، رشد داشته است (Ministry of Defense China,2020:139). چین از نظر قدرت اقتصادی، جمعیتی و نظامی در شرق آسیا بی‌رقیب است. هزینه‌های نظامی چین پنج برابر هزینه‌های دفاعی ژاپن و کره جنوبی است، دو کشوری که در شرق آسیا به چین نزدیک‌ترند (Akturk,2021:100). همچنین چین به سرعت در حال گسترش و تشدید فعالیت خود در دریا و حریم هوایی است. *پتانسیل موم انسانی*

نقشه ۶: برد موشک‌های متعارف چین (Ministry of Defense China, 2020:57)

چین مبادله‌های نظامی با کشورهای در حال توسعه در آفریقا، آمریکای لاتین، منطقه کارائیب و جنوب پاسیفیک را از طریق اجرای آموزش کارکنان و با انجام مبادلات میان افسران جوان و میان پایه و ارائه کمک برای توسعه نظامی و ظرفیت‌های دفاعی تقویت کرده است. (شورای راهبردی روابط خارجی، ۱۳۹۸:۴۳).

ملاحظات دفاعی - امنیتی ایران

برنامه‌های آمایش سرزمین در ایران چندان موفقیت‌آمیز نبوده است، زیرا همچنان که ارقام رشد جمعیت در شهرهای بزرگ نشان می‌دهد، رشد جمعیت در این‌گونه شهرها بسیار بالاست. تعداد کثیری از شهرهای کوچک و متوسط دارای رشد منفی جمعیتی هستند (مشفق و همکاران، ۱۳۹۵:۲۰). بر این اساس، ایران در تهیه و تنظیم استراتژی ملی و کلان خود تا آنجا که به محیط استراتژیک بیرونی مربوط می‌شود به‌ناچار باید سه واقعیت محوری را بپذیرد که عبارت‌اند از: ۱- تراکم تهدیدهای پیرامونی. ۲- مرزهای کنترل ناپذیر. ۳- فقدان چتر حمایتی بین‌المللی، زیرا این واقعیت‌ها در درازمدت بر امنیت، وحدت ملی و تمامیت ارضی کشور ایران، تأثیرات گسترده‌ای به‌جای می‌گذارند (کریمی پور، ۱۳۸۰:۲۲۰). اصول آمایش سرزمین در صنایع دفاعی- نظامی ایران عبارت‌اند از: اصل هماهنگی، اصل آینده‌نگری، اصل اعمال مدیریت، اصل پاسخگویی، اصل انعطاف‌پذیری، اصل بازدارندگی، اصل تعادل و توازن، اصل پدافند غیرعامل، اصل حفاظت و امنیت، اصل کارایی اقتصادی،

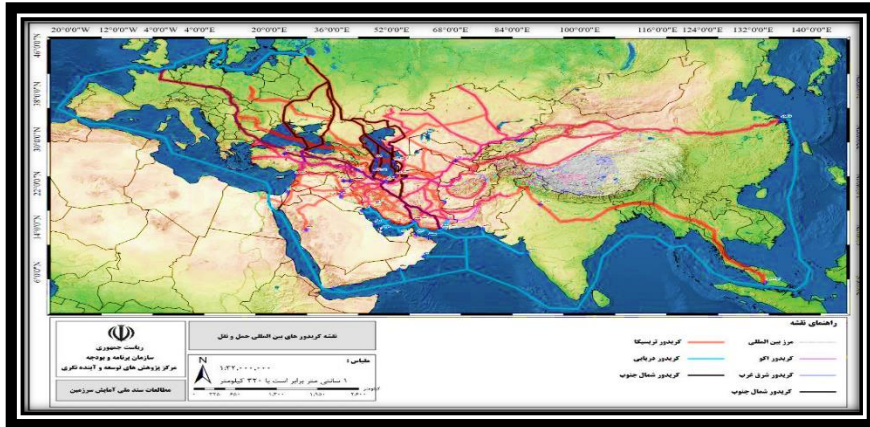
اصل بهره‌گیری از ظرفیت‌های ملی، اصل حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی، اصل حفاظت از میراث فرهنگی، اصل حمایت از سازمان‌دهی اجتماعی و عدم توسعه نامتوازن. بدین ترتیب، برنامه‌ریزی آمایش سرزمین به‌عنوان یک سند فرادست ملی می‌تواند چشم‌اندازی ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک برای اقلیم و سرزمین تهیه نموده و رویکردهای راهبردی برنامه‌های عمرانی کشور را تنظیم نماید (قادری حاجت و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۸).

افزایش میزگردها، آلودگی‌های مواد غذایی، آلودگی هوا و افزایش تنش‌های عصبی ناشی از آن، از جمله سایر چالش‌های زیست‌محیطی آینده خواهند بود. گسترش الگوی خشک‌سالی پایدار و افزایش ریزگردها در بسیاری از مناطق، منجر به مهاجرت ساکنین خواهد شد که در نتیجه از دست رفتن زمین‌های کشاورزی و یا مدل‌های کسب‌وکار منطقه‌ای، به چالش حاشیه‌نشینی و کاهش شاخص‌های سلامتی مانند دسترسی عادلانه به خدمات سلامت، سلامت روان و یا افزایش بزهکاری و فقر دامن می‌زند (دهنویه و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۴۰). بعد از قرن بیستم، می‌توانیم ادعا نمائیم که تمام تفکرات استراتژیکی به‌خصوص، استراتژی‌های نظامی بر محور جغرافیا متکی خواهد بود (مقدم و همکاران، ۱۳۷۹: ۲۳). مکان‌یابی یکی از بخش‌های آمایش سرزمین بوده و فرآیندی است که از طریق آن می‌توان بر اساس شرایط تعیین‌شده و با توجه به منابع و امکانات موجود بهترین محل موردنظر را برای کاربردهای مختل تعیین کرد. مکان‌یابی در واقع تجزیه‌وتحلیل توأمان اطلاعات فضایی و داده‌های توصیفی به‌منظور یافتن یک یا چند موقعیت فضایی با ویژگی‌های توصیفی موردنظر کاربر می‌باشد (پاشازاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۴). بر مبنای تجارب سال‌های جنگ با عراق ایران، باید به پراکنده ساختن منابع اصلی دفاعی خود با توجه به گستره پهناور کشور پرداخت تا امکان از بین رفتن تمام ظرفیت‌های دفاعی با یک حمله از بین نرود. تأسیسات تانک‌سازی در لرستان، صنایع الکترونیک در شیراز، صنایع موشکی در تهران و صنایع هواپیما و مهمات‌سازی در اصفهان مستقر شده‌اند. در بخش صنایع هسته‌ای کارخانه آب‌سنگین در اراک، تأسیسات غنی‌سازی در نطنز، مرکز تحقیقات هسته‌ای و گاز هگزافلوراید در اصفهان و نیروگاه هسته‌ای در بوشهر، طراحی و اجرا شده است. بخش قابل‌توجهی از صنایع نظامی نیز به پارچین و کرج منتقل شده است (باقری دولت‌آبادی، ۱۳۹۲: ۷۶). توان موشکی ایران یکی از قدرتمندترین توانمندی‌های نظامی در سطح منطقه است که طیف متنوعی از موشک‌ها با بردهای مختلف را در بر گرفته است. این مسئله که ایران نه تنها دارنده بلکه سازنده این موشک‌ها نیز می‌باشد، غرورآفرین است (همان: ۷۸). در کشور، ما علیرغم موقعیت خاص ژئوپلیتیک، دارا بودن ثروت‌های عظیم نفت

و گاز، نظام ضد استکبار و ورود به عرصه‌های فناوری نوین و تهدیدات استکبار جهانی، به موضوع پدافند غیرعامل توجه چندانی نشد است (منشادی، ۱۳۹۰: ۱۳۸). دفاع غیرعامل موجب کاهش آسیب‌پذیری و کاهش خسارت و صدمات تأسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی مراکز حیاتی، حساس و مهم نظامی و غیرنظامی کشور در برابر تهدیدها و عملیات دشمن می‌گردد (بیگدلو، ۱۳۹۰: ۱۵۴). از اصول و شاخص‌های پدافند غیرعامل مؤثر بر آمایش سرزمین می‌توان به انتخاب عرصه‌های ایمن در جغرافیای کشور بررسی و آنالیز تهدیدات خارجی و داخلی، اشاره داشت. دیپلماسی دفاعی، بخشی از فرایند مشروعیت‌یابی کنش منطقه‌ای برای مقابله با تهدیدهاست. تهدیدها در محیط منطقه‌ای ایران در حال گسترش بوده و نشانه‌هایی از ضرورت مقابله با تهدیدها از طریق سازوکارهایی مانند دیپلماسی دفاعی اجتناب‌ناپذیر است (متقی و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۳). طبیعی است که کشورهای مختلف از منظر فضایی و بسترهای جغرافیایی ظرفیت‌های متفاوتی برای توسعه دارند. در این میان، کشورهایی که دسترسی مستقیم به دریاها و آب‌های آزاد اقیانوسی دارند از ظرفیت مناسب‌تری برای رسیدن به توسعه برخوردار هستند. در این صورت، در این کشورها، آمایش سرزمین بر اساس ظرفیت‌های ساحلی و دریایی ابزاری مهم و ایده آل برای تعریف و بازتعریف کاربری‌های زمین برای رسیدن به توسعه پایدار است. بر همین اساس است که مدیریت مناطق ساحلی و بهره‌گیری از ظرفیت ساحل و دریا اساس توسعه و پیشرفت در بسیاری از کشورهای جهان قرار گرفته است. به دیگر سخن، سیاست دریاگرایی و آمایش سرزمین که بخش مهمی از آن، آمایش فضایی ساحلی کشور است به صورت توأمان و درهم‌آمیخته و هم‌افزا معنا می‌یابند و بی‌توجهی و نادیده گرفتن یکی نسبت به دیگری برنامه‌های توسعه را عقیم و ناکارآمد خواهد ساخت. از این رو، تلفیق آمایش فضایی ساحلی و دریایی و راهبرد دریاگرایی در حقیقت برنامه راهبردی توسعه می‌تواند نقش بسزایی در تأمین اهداف و منافع اکولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک کشور داشته باشد. ایران به دلیل عدم تعادل‌های فضایی و نابرابری و تهدیدات اکولوژیک در بخش مرکزی ایران نیازمند آمایش سرزمین برای جذب اضافه بار جمعیتی و مراکز شهری و صنعتی و تفریحی به سمت سواحل است و از سوی دیگر برای جبران عقب‌ماندگی و زمینه‌سازی جدید برای سرمایه‌گذاری و توسعه نیازمند سواحل اقیانوسی مکران به‌عنوان پیشران توسعه و دروازه امید است در مجموع، اهمیت استراتژیک کریدور چابهار به‌گونه‌ای است که دو منطقه ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک جنوب آسیا و دو قلمرو سازمان همکاری سارک و شانگهای به قلمرو آسیا مرکزی، اکو، دریای خزر و اروپای شرق متصل می‌کند (ویسی، ۱۴۰۱: ۴۶-۴۰).

نقشه ۷: موقعیت ایران در مسیر کریدورهای بین‌المللی (سند ملی آمایش سرزمین ایران، ۱۳۹۹:۷)

فعال‌سازی ظرفیت‌های مکران در چارچوب آمایش سرزمین و راهبرد دریایی و ساحلی نه تنها می‌تواند باعث تولید امنیت و توسعه در جنوب شرق ایران گردد؛ بلکه می‌تواند باعث تقویت جایگاه و مناسبات بین‌المللی ایران، تولید قدرت، نجات و بازخیزی تمدن ایران گردد که می‌توان از آن به‌عنوان «دروازه امید و توسعه ایران» یادکرد (همان: ۵۱). آب‌وهوا و شکل عوارض زمین بیش از هر عامل فیزیکی دیگری بر عملیات نظامی تأثیر دارد (عزتی، ۱۳۹۸: ۱۹۸). تحقیق و پژوهش در ارتباط با جغرافیای نظامی ایران و به‌ویژه آب و هواشناسی نظامی می‌تواند در توانمندی کشور در دفاع از این مرزبوم مورد استفاده قرار گیرد (حنفی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۶). در بلندمدت (۳۰ سال آینده) مهم‌ترین تهدیدهای نظامی-امنیتی در ایران می‌تواند منشأ اقلیمی داشته باشد. از آن جمله می‌توان به: (۱) خطر درگیری یا تنش نظامی با عراق بر سر ریزگردها، (۲) تنش نظامی با افغانستان به دلیل سدکجکی و سد سلما بر روی هیرمند و هریرود، (۳) خطر آشوب و جنگ داخلی به خاطر از بین رفتن امنیت اقلیمی در خوزستان، سیستان و بلوچستان و فعال شدن شکاف‌های قومی و مذهبی، (۴) افزایش ناراضی‌ها به خاطر مهاجرت و بیکاری که احتمال فعال شدن شکاف‌های قومی-مذهبی را در کردستان و آذربایجان افزایش خواهد داد. (۵) تشدید مهاجرت و خالی‌شدن مرزهای کشور و هزینه بر بودن تأمین امنیت برای نیروها نظامی کشور (رضایان قبه‌باشی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵۸). با شرایط اقلیمی جدید، مهاجرت از مناطق آسیب

پذیراقلیمی کشور به سمت مناطق با اقلیم نسبتاً مناسب افزایش یافته و جمعیت مناطق مرزی کاهش می‌یابد. از آن جمله می‌توان به افزایش احتمالی مهاجرت از استان‌های سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی، خوزستان، ایلام و غیره اشاره کرد. این شرایط می‌تواند به تهدیدی برای امنیت کشور در مناطق مرزی تبدیل گردد.

ملاحظات دفاعی - امنیتی چین

از زمان تأسیس چین، این کشور رویکرد استراتژیکی برای دفاع فعال اتخاذ کرده که به شکل مؤثری از حاکمیت و امنیت این کشور پشتیبانی کرده است. هدف اصلی چین، همواره متوقف ساختن جنگ و حمایت از صلح جهانی و منطقه‌ای بوده است. دنگ شیائوپینگ - نسل دوم رهبری چین - تأکید می‌کرد که «استراتژی ما همواره دفاعی بوده و پس از بیست سال همچنان دفاع استراتژیک باقی خواهد ماند، حتی اگر در آینده مدرنیزه شویم باز هم دفاع استراتژیک باقی خواهد ماند (باقی، ۱۳۹۸: ۳۵۳). پس از جنگ سرد، برنامه‌ریزان امنیتی چین که درس مهمی از شکست شوروی گرفتند، گفتمان امنیتی جدیدی را با محوریت امنیت فراگیر آغاز کردند. امنیت سنتی مفهوم جدیدی از امنیت بود که اساساً از امنیت دوران جنگ سرد جدا بود به این معنا که مبتنی بر اعتماد متقابل و منافع مشترک بود. یکی از ویژگی‌های مهم امنیت جدید این بود که این اصطلاح را گسترش داد امنیت، نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی/ زیست‌محیطی و علمی و فناوری را نیز در برمی‌گیرد (Kumar, 2012: 12). چین اعلام کرده است که هدف سیاست دفاعی خود حفظ حاکمیت ملی، امنیت و توسعه منافع ملی است. رهبران چین این منافع را اساس استراتژی ملی خود می‌دانند. در سال ۲۰۱۹، سیاست دفاعی و استراتژی نظامی چین در درجه اول توجه خود را به سمت تهدیدات طولانی‌مدت منطقه‌ای سوق داد. در عین حال، رهبران چین به‌طور فزاینده‌ای نیروهای مسلح را به‌عنوان ابزاری عملی برای دفاع از منافع جهانی در حال گسترش پکن و پیشبرد اهداف سیاست خارجی آن در چارچوب «دیپلماسی قدرت اصلی در عصر جدید» معرفی می‌کنند. استراتژی نظامی چین مبتنی بر «دفاع فعال» است، مفهومی که اصول دفاع استراتژیک را در ترکیب با اقدامات تهاجمی در سطوح عملیاتی و تاکتیکی اتخاذ می‌کند. رهبران چین برای تطبیق نیروهای مسلح جمهوری خلق چین با روندهای بلندمدت در امور نظامی جهانی و برآوردن نیازهای در حال تحول امنیت ملی

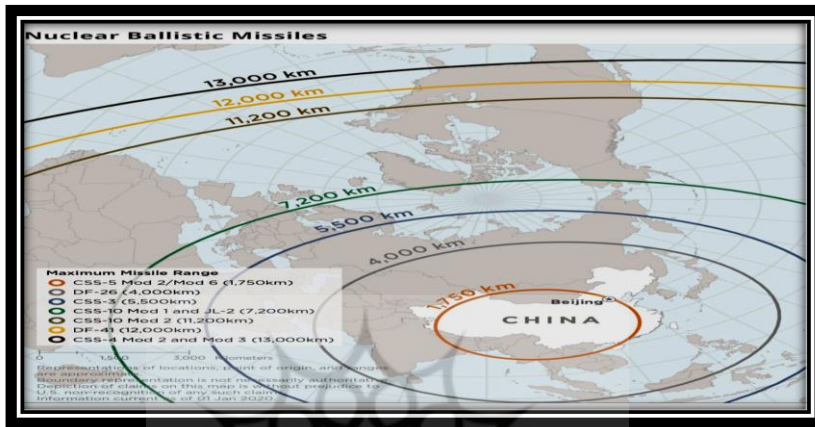

کشور، بر ضرورت دستیابی به اهداف کلیدی تحول نظامی تعیین شده در بین سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۳۵ تأکید می‌کنند. مدرنیزاسیون ملی کلی چین به طوری که تا پایان سال ۲۰۴۹، چین یک ارتش "در کلاس جهانی" ایجاد خواهد کرد (Ministry of Defense, 2020:24). چهار مکان اصلی وجود دارد که ایالات متحده و چین نیاز دارند تا در مقابل کنش و واکنش‌های بالقوه خطرناک نیروهای نظامی‌شان، آمادگی داشته باشند. این اماکن عبارت‌اند از: شبه‌جزیره کره، اطراف تایوان، آب‌های دریای چین شرقی و منطقه عمومی دریای جنوبی چین. به‌غیر از خطوط ارتباطی در دریای جنوبی چین که ایالات متحده آن را به‌عنوان منافع حیاتی آمریکا در نظر می‌گیرد، در سایر موارد، نقش ایالات متحده در احتمالاً شرق آسیا، به‌طور محتمل، از دفاع از یک دوست یا متحد منطقه‌ای که ممکن است در معرض خطر قرار بگیرد، ناشی می‌شود (غیاثوند، ۱۳۹۸:۱۴). با توجه به عدم تقارن جغرافیایی موجود در برخی سناریوهای شرق آسیا، چین اغلب از ساختار پایگاه قوی‌تری برخوردار است و نسبتاً کمتر تحت تأثیر حملات ایالات متحده قرار می‌گیرد (Heginbotham, 2015:99). سیاست آمایش دفاعی سرزمین چین بر اساس سیاست "مشارکت فعالانه در صلح" و اصل همکاری‌های بین‌المللی، به‌طور فعالانه علاوه بر تأمین امنیت خود، صلح و ثبات را در منطقه آسیا و اقیانوس آرام تأمین خواهد کرد. بر اساس این اصل اساسی، چین ساختار دفاعی جامع و سیستم تقویت‌کننده خود را برای پیشگیری و پاسخ به تهدیدات احتمالی بکار خواهد گرفت. (وئوقی و همکاران: ۱۳۸۹:۲۱۸).

بر مبنای سند راهبردی نظامی چین در سال ۲۰۱۵، دریاها و اقیانوس‌ها به ثبات پایدار چین کمک می‌کنند و در نتیجه امنیت دریایی یکی از وظایف اساسی نیروی دریایی این کشور است. طرح دریایی جاده ابریشم که در سال‌های اخیر مطرح شده نیز به‌عنوان یک راهبرد جدید برای مقابله چین بانفوذ آمریکا عمل کرده است. در نتیجه ظرفیت دریایی چین را جهت بازدارندگی راهبردی و حملات متقابل دریایی افزایش دهد (مرادی افراپلی و همکاران، ۱۳۹۸:۱۴۰). (عزتی، ۱۳۸۹:۱۸۷). چینی‌ها به نقش عوامل جغرافیایی در سرنوشت جنگ‌ها، یعنی جغرافیای جنگ (جغرافیای نظامی) بیش از دیگر کشورها توجه داشتند (عزتی، ۱۳۸۹:۱۸۷). پکن بر توسعه موشک‌های بالستیک و کروز، نیروی دریایی، نیروی هوایی، دفاع هوایی و نیروهای آبی‌خاکی تمرکز کرده است (Bolt & et al 2007:6). سیاست

هسته‌ای چین با تأثیرپذیری از جریان‌های غالب در فرهنگ استراتژیک و آیین دفاعی مبتنی بر آن، اقدام به ضد حمله مؤثر هسته‌ای در صورت وقوع چنین حمله‌ای، خواهد کرد؛ بنابراین در تفکر و سیاست استراتژیک چین، بازدارندگی در معانی استراتژیک، تلافی جویانه، مرکزی، کلی، دفاعی و حداقلی آن موردنظر است (سلیمانی پور لک، ۱۳۸۴: ۹۴-۷۷).

نقشه ۸: برد موشک‌های بالستیک هسته‌ای چین (Ministry of Defense China, 2020: 58)

از دیگر حوزه‌هایی که چین در ارتباط با مدرن سازی نظامی بر آن‌ها متمرکز شده است عبارت‌اند از تأکید بر سلاح‌های الکترونیکی و تکنولوژی اطلاعات مانند تولید سلاح‌هایی که ضربات الکترومغناطیس وارد می‌کنند و هواپیماهای بدون سرنشین، همچنین دریافت و پردازش سریع حجم زیادی از اطلاعات در سطوح مختلف اعم از تاکتیکی، عملیاتی و استراتژیک در سیستم مدیریت فضای مبارزه، دستیابی به تکنولوژی با دقت هدایت شده به منظور بهبود دقت، قدرت نابودکنندگی و مؤثر بودن تسلیحات برای حمله و ضدحمله و توانایی بسیار خیره‌کننده دور زدن سریع، قدرت تشخیص و مراقبت دشمن به منظور اجرای یک عملیات تهاجمی (و ثوقی و همکاران: ۱۳۸۹: ۲۱۸). اقدامات مرتبط با آمایش دفاعی سرزمین چین عبارت‌اند از:

چین به توسعه ساختارهای مختلف برای پاسخگویی به انواع بلاای طبیعی و محافظت از مردم خود ادامه خواهد داد.

-چین به‌طور سیستماتیک برنامه‌های مرتبط با شرایط اضطراری را با استفاده از کلاس آموزشی و تمرینات بکار خواهد گرفت.

-نیروهای دفاعی چین تضمین نهایی امنیت ملی هستند.

-در پاسخ به موقعیت‌های مختلف لازم است توانایی نیروهای دفاعی از انعطاف‌پذیری در عملیات‌های مشترک و همچنین قابلیت اختصاص منابع محدود خود را به حوزه‌های اولویت‌دار داشته باشد.

-چین اجرای فعالیت‌های مناسب بر اساس عملیات‌های مشترک را ادامه خواهد داد و به دنبال حفظ توانایی‌های دفاعی کافی هم از نظر کمی و کیفی در فعالیت‌های مختلف و در نتیجه تقویت توانایی‌های بازدارندگی و پاسخ‌های احتمالی می‌باشد.

- چین یک واکنش مؤثر متناسب با هر وضعیت، در صورت موقعیت‌های متوالی و یا هم‌زمان اجرا می‌کند.

- چین به دنبال "تأمین امنیت دریایی و حریم هوایی اطراف کشور"، "آمادگی پاسخگویی به حمله به جزایر دورافتاده"، "پاسخ به حملات موشکی بالستیک"، "پاسخ در فضای مجازی و فضای بیرونی" و "پاسخ به بلاایای بزرگ". خواهد بود. سیاست چرخه دوگانه از سوی رئیس‌جمهور چین مطرح شد که بر اساس آن اتکا به توان داخلی همراه با ادامه سیاست درهای باز و اصلاحات (جذب سرمایه، فناوری و تجهیزات داخلی) در دستور کار قرار دارد. این سیاست همچون روحی به کالبد تمامی برنامه‌ها و طرح‌های چین دمیده شده است. (<https://economic.mfa.ir>). بررسی بودجه دفاعی چین در سال‌های اخیر، نقاط مهمی را برای متذکر می‌شود:

(۱) بودجه دفاعی چین همچنان در راستای برنامه نوسازی نظامی قرار دارد.

(۲) بودجه نظامی چین از حیث رشد سالانه بیش از آمریکا و هر کشور دیگری در جهان است.

(۳) این بودجه از برنامه‌های نظامی و افزایش قدرت دفاعی و تهاجمی چین حمایت می‌کند.

(۴) در سال‌های اخیر سیاست‌های دفاعی چین بیشتر نگاه منطقه‌ای را مدنظر داشته تا

درون کشوری و ملی.

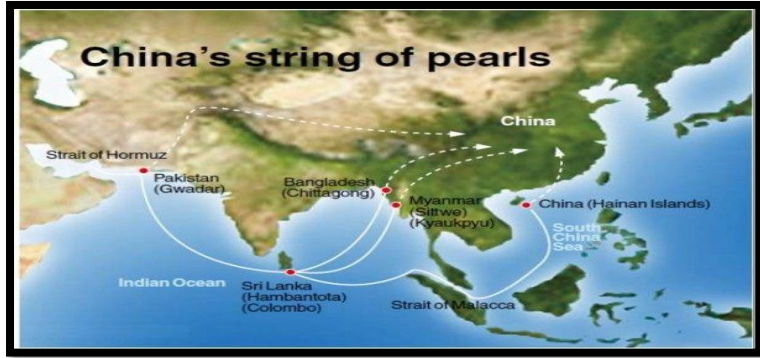

۵) تمرکز بودجه نظامی چین طی سال‌های اخیر و در آینده همچنان منطقه آسیا-پاسفیک خواهد بود (زراعی، ۱۳۹۶: ۱۶۵). چین با افزایش بودجه نظامی دو منطقه را مدنظر دارد، نخست منطقه پاسفیک که خود در آن قرار دارد و دارای چالش‌های فراوانی است، سپس منطقه پیرامون خود اقیانوس هند است که برنامه بعدی این کشور است و آرام آرام در حال ورود به این منطقه است (همان). در کشور بزرگی مانند چین که به‌عنوان یک قدرت نظامی در جهان محسوب می‌شود اقدامات مربوط به پدافند غیرعامل به نحو احسن صورت می‌گیرد. بیان عملکرد کشور چین در مورد دفاع غیرعامل از این جهت مهم است که بدانیم کشوری با توانمندی‌های چین نیز به آن اندازه خود را مصون نمی‌داند که از تمهیدات دفاع غیرعامل بی‌نیاز باشد (گل وردی، ۱۳۹۲: ۱۰۰). امروزه در کشورهای پیشرفته‌ای مثل چین، رعایت اصول پدافند غیرعامل به‌صورت قانون تدوین و در طراحی‌های شهری اجرا می‌شود (حنفی و موسوی، ۱۳۹۲: ۴۷). نوع دیگر پدافند در سطح شهرهای چین، جذب سرمایه‌های خارجی به‌منظور ایجاد امنیت می‌باشد. چین از جمله کشورهایی است که جذب سرمایه‌های خارجی در آن بسیار بالا است و لذا در صورت وجود تهدیدات خارجی کشورهای دارای سرمایه با منابع خطر مقابله خواهند نمود و این امر باعث ثبات بیشتر می‌گردد (گل وردی، ۱۳۹۲: ۱۰۱). مکان‌یابی مناسب تأسیسات و اماکن نظامی و راه‌های دسترسی به آن‌ها یکی از اصول اساسی پدافند غیرعامل است (حنفی و موسوی، ۱۳۹۲: ۵۲). همکاری امنیتی نیز از ویژگی‌های قدرت نرم چین است (Kalimuddin & et al, 2018: 124). چین دشمنان منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای را طبقه‌بندی کرده به‌طوری‌که به رقابت با کشوری علاقه‌مند است که در وضع امنیتی و دفاعی چین تأثیر منفی نگذارد؛ بنابراین چینی‌ها همواره از استراتژی ابهام بهره جستند، به همین دلیل آمایش سرزمین در چین بار امنیتی و دفاعی ویژه‌ای دارد. گرچه سعی خود را به توسعه اقتصادی معطوف داشته‌اند، اما رویکرد امنیتی آن‌ها به فضای جغرافیایی با دقت ویژه‌ای همراه است (گل وردی، ۱۳۹۲: ۱۰۱). با این سیاست، حرکات جمعیتی در سرزمین چین در کنترل کامل دولت قرار دارد و در نتیجه از به وجود آمدن مراکز قطب با تمرکز بالای جمعیت و فعالیت جلوگیری می‌شود (همان: ۱۰۰). طی دوره ۲۰۰۷-۲۰۰۹، چین یک بررسی سراسری از زمین را اجرا کرد که اولین بررسی کاملاً مبتنی بر فناوری‌های مکانی

است و کل کشور را پوشش می‌دهد (Renzhong, 2009:5). توانایی چین برای تأثیرگذاری بر گفتمان منطقه‌ای و جهانی در طیف گسترده‌ای از موضوعات به ترتیب افزایش خواهد یافت. در حوزه‌هایی مانند سایبر و فضا که در آن هنجارهای بین‌المللی هنوز حل نشده است، این رشد در قدرت نرم نهادی بسیار ارزشمند خواهد بود (Kalimuddin & et al, 2018:135). چین به دنبال کسب مزیت نظامی از فناوری‌های نو پدید از قبیل ارتباطات و محاسبات کوانتومی، وسایل فراسوت، هوش مصنوعی، کاربردهای کلان داده، محاسبات ابری، پرینت سه بعدی، غیرمادی‌ها و بیوتکنولوژی است. چین با این فناوری‌ها، یک پایگاه صنعتی-نظامی مدرنی ایجاد کرده است که می‌تواند همگرایی فناوری‌های صنعتی و نظامی را تقویت کند (محمدی فاتح و همکاران، ۱۳۹۹:۱۵۴). قدرت نرم نقش مشخصی در استراتژی امنیتی چین دارد (Kalimuddin & et al, 2018:115). حضور چین در جایگاه نخست قدرت نرم نظامی با کمک سیاست‌های مسالمت‌آمیز و دوراندیشانه نیروهای مسلح این کشور تحقق یافته است؛ به طوری که چین تاکنون تلاش کرده است برخلاف سیاست‌های ایالات متحده در عین اقتدار نظامی، ارتش و قوای نیروهای مسلح خود را از درگیری، تنش و منازعات دورنگه دارد و اختلافات را در پیرو مذاکرات صلح‌آمیز تعقیب کند. این کشور با ورود به عقلانیت سیاسی و اقتصادی در دو عرصه داخلی و بین‌المللی به پیشرفت‌های عظیم، آن هم طی سه دهه متوالی دست یافته است (زراعی، ۱۳۹۶:۱۶۶). از جمله برنامه‌های استراتژیک چین برنامه رشته مرورید است که جای پای نظامی و نفوذ ژئوپلیتیک چین در کرانه‌های اقیانوس هند و داخل خلیج فارس و مدیترانه از طریق ایجاد پایگاه‌ها و بنادر با عنوان دانه‌های مرورید را دنبال می‌کند. (باری و همکاران، ۱۴۰۰:۹۳).

نقشه ۹: برنامه رشته مروارید کشور چین (باری و همکاران، ۱۴۰۰:۹۴)

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

طبق یافته‌های پژوهش، کدهای احصاء شده از آمایش سرزمین ایران در بعد دفاعی-امنیتی، در قالب مدل سوات عبارت‌اند از:

خارجی	داخلی	
<p>فرصتها (O)</p> <p>۱- موقعیت بری داشتن و پیوستگی جغرافیایی با اوراسیا</p> <p>۲- موقعیت بحری به سبب دارا بودن سواحل طولانی در خلیج فارس و دریای عمان</p> <p>۳- موقعیت گذرگاهی (ژئوپلیتیک دسترسی) توام با ظرفیت‌های ارتباطی در توسعه صنعت دریایی (سواحل مکران، دریای خزر و...)</p> <p>۴- موقعیت ترانزیتی (وجود تنگه هرمز در حمل‌ونقل دریایی)</p> <p>۵- قرار داشتن در مسیرهای طلایی ابریشم خشکی و دریایی</p> <p>۶- همسایگان زیاد در خشکی و دریا</p> <p>۷- گسترش عمق استراتژیک ایران</p> <p>۸- بازارچه‌های مرزی</p> <p>۹- ترانزیت انرژی و بالا رفتن ضریب امنیت کشور</p> <p>۱۰- عضویت در اتحادیه امنیتی شانگهای</p> <p>۱۱- سیاست دیپلماسی دفاعی (رزمایش مشترک با روسیه و چین)</p> <p>۱۲- قابلیت‌های گردشگری سرزمین ایران با محوریت صلح و امنیت در مقیاس منطقه‌ای و جهانی</p>	<p>قوتها (S)</p> <p>۱- شکل و توپوگرافی کشور و اهمیت آن از منظر دفاعی</p> <p>۲- شکل هندسی مرزها (مرزهای محدب، مستقیم و انجام عملیات آفندی)</p> <p>۳- تنوع اقلیمی (وجود مناطق مختلف جغرافیایی از منظر طبیعی و انسانی)</p> <p>۴- وجود مواضع پدافندی مناسب در سواحل شمالی منطقه خلیج فارس (منطقه حاجی آباد، بندر دیلم و...)</p> <p>۵- دهلیزهای استراتژیک (دهلیز ارس، بارزگان، ارتفاعات تفتان و...) و اهمیت آن از منظر عملیات نظامی</p> <p>۶- شرایط جغرافیایی مناسب در سطح منطقه از منظر ژئواستراتژیک (نقش رودخانه، دما، باد و... در عملیات نظامی)</p> <p>۷- ترانزیت گاز و نفت (ژئوپولیتیک دسترسی)</p> <p>۸- برخورداری از شرایط ممتاز ژئواکونومیک</p> <p>۹- وجود ذخایر معدنی استراتژیک</p> <p>۱۰- نفوذ منطقه‌ای از منظر ژئوکالچر</p>	نقاط مثبت
<p>تهدیدها (T)</p> <p>۱- منابع مشترک با همسایگان (وابستگی ژئوپلیتیکی)</p> <p>۲- تهدیدات زیست‌محیطی (مساله ریزگردها و...)</p>	<p>ضعفها (W)</p> <p>۱- تفاوت‌های جغرافیایی فرهنگی درون سرزمینی</p> <p>۲- گستردگی و بی‌عدالتی فضایی</p>	

<p>۳- وجود اختلافات و ادعاهای سرزمینی کشورهای منطقه بر بخش‌هایی از خاک ایران</p> <p>۴- عدم تعیین مرزهای دریایی در خلیج فارس، رژیم حقوقی دریای خزر</p> <p>۵- چالش‌های و تهدیدات قومیتی بیرون مرزها</p> <p>۶- پدیده قاچاق، مهاجرت و کوچهای اجباری در سطح همسایگان و تسری آن به ایران</p> <p>۷- توسعه نیافتگی همسایگان</p> <p>۸- ترانزیت مواد مخدر و همسایگی در کنار بزرگ‌ترین تولیدکننده مواد مخدر</p> <p>۹- توانایی هسته‌ای پاکستان</p> <p>۱۰- وجود بیشترین پایگاه‌های نظامی قدرت‌های بزرگ در فضای پیرامون ایران</p> <p>۱۱- گسترش ناتو به شرق</p> <p>۱۲- تحریم و انزوای ژئوپلیتیکی ایران</p> <p>۱۳- خطر وجود گروهک‌های تروریستی</p> <p>۱۴- فعالیت سرویس‌های امنیتی خارجی (جنگ اطلاعاتی)</p>	<p>۳- ناپایداری فضایی سکونت و فعالیت در مقیاس ملی</p> <p>۴- بحران آب و عدم توسعه یافتگی سرزمینی</p> <p>۵- نگرش ناحیه گرایی به جای آمایش منطقی فضای ملی</p> <p>۶- عدم انطباق تقسیمات کشوری (افزایش استان‌ها و...) با اصول و معیارهای نظامی</p> <p>۷- تشدید مهاجرت و خالی شدن مرزهای کشور از بعد امنیتی</p> <p>۸- از بین رفتن امنیت اقلیمی در خوزستان، سیستان و بلوچستان و فعال شدن شکاف‌های قومی و مذهبی</p> <p>۹- توسعه نامتوزان داخلی</p> <p>۱۰- ضعف مکان‌یابی در آمایش سرزمین</p> <p>۱۱- عدم تعادل بین دو نیمه غربی- شرقی و شمالی- جنوبی</p> <p>۱۲- بی‌توجهی به اصل عدم تمرکز در دکترین آمایش دفاعی-امنیتی ایران</p> <p>۱۵- بحران امنیت غذایی (به علت کمبود آب، افزایش دمای هوا و کاهش وسعت زمین‌های مناسب کشت)</p> <p>۱۶- مخاطرات طبیعی مانند زلزله، سیل و تهدید امنیتی</p> <p>۱۷- وجود نارسایی در احداث راه‌ها و محورهای مواصلاتی.</p>	<p>نقاط منفی</p>
--	--	------------------

پس از احصاء کدهای موردنظر، تلاش شد تا از ترکیب داده‌های موجود نقاط قوت و ... مشخص گردد. به‌عنوان مثال در مورد نقاط قوت، از ترکیب‌بندهای یک تا شش، عوامل جغرافیایی (مؤلفه‌های ژئوپلیتیک) از ترکیب‌بندهای هفت تا نه، عوامل اقتصادی (مؤلفه‌های ژئواکونومیک)،

از ترکیب بندهای ده تا یازده عوامل فرهنگی و سیاسی (مؤلفه‌های ژئوکالچر) و از ترکیب‌بندی‌های دوازده و سیزده عوامل نظامی (مؤلفه‌های ژئواستراتژیک) احصاء گردید. لذا نقاط قوت در ملاحظات آمایش سرزمین ایران در پنج بعد امنیتی (امنیت جغرافیایی - امنیت اقتصادی - امنیت فرهنگی - امنیت سیاسی - امنیت نظامی) قابل بررسی است. در خصوص نقاط ضعف نیز، از ترکیب‌بندی‌های یک، دو، سه و هفده (عوامل جغرافیایی)، از ترکیب‌بندی‌های چهار، هشت، پانزده و شانزده (عوامل زیست‌محیطی)، از ترکیب‌بندی‌های پنج، شش، هفت، ده، یازده و دوازده (عوامل سیاسی)، از ترکیب‌بندی‌های یک و هشت (عوامل فرهنگی)، از ترکیب‌بندی‌های نه و یازده (عوامل اقتصادی)، از ترکیب‌بندی‌های سیزده و چهارده (عوامل نظامی)، احصاء گردید. لذا نقاط ضعف در ملاحظات آمایش سرزمین ایران در شش بعد امنیتی (امنیت جغرافیایی - امنیت زیست‌محیطی - امنیت سیاسی - امنیت فرهنگی - امنیت اقتصادی - امنیت نظامی) قابل بررسی است. در مورد نقاط فرصت، از ترکیب‌بندی‌های یک تا شش (عوامل جغرافیایی)، از ترکیب‌بندی‌های هفت، ده و یازده (عوامل سیاسی و نظامی)، از ترکیب‌بندی‌های هشت و نه (عوامل اقتصادی)، بند دوازدهم (عوامل فرهنگی)، احصاء گردید. بنابراین نقاط فرصت در ملاحظات آمایش سرزمین ایران در پنج بعد امنیتی (امنیت جغرافیایی - امنیت سیاسی - امنیت نظامی - امنیت اقتصادی - امنیت فرهنگی) قابل بررسی است. در مورد نقاط تهدید، از ترکیب‌بندی‌های یک، سه و چهار (عوامل جغرافیایی)، از ترکیب‌بندی‌های دو چهار (عوامل زیست‌محیطی)، بند پنجم (عوامل فرهنگی)، از ترکیب‌بندی‌های شش، هشت و دوازده (عوامل سیاسی)، از ترکیب‌بندی‌های هفت و دوازده (عوامل اقتصادی)، از ترکیب‌بندی‌های نه ده، یازده و چهارده (عوامل نظامی)، احصاء گردید.

همچنین نقاط تهدید در آمایش سرزمینی ایران در شش بعد امنیتی (امنیت جغرافیایی - زیست‌محیطی - امنیت فرهنگی - امنیت سیاسی - امنیت اقتصادی - امنیت نظامی) قابل بررسی است. شایان توجه است که برخی از بندها مانند بند دوازده در قسمت نقاط تهدید، هم پیامد سیاسی دارد و هم به مسائل اقتصادی مربوط می‌شود. لذا این بندها در هر دو دسته عوامل ذکر شده است. همچنین با توجه به اینکه نقاط ضعف و تهدید ملاحظات

آمایش سرزمین ایران بیشتر از نقاط قوت و فرصت است در نتیجه نقاط ضعف و تهدید شش بعد امنیتی و نقاط قوت و فرصت پنج بعد امنیتی را شامل می‌شود. همچنین در نکته مقابل، در بین عوامل داخلی شاهد نقاط ضعفی مانند: گستردگی و بی‌عدالتی فضایی، ناپایداری فضایی سکونت و فعالیت در مقیاس ملی، بی‌توجهی به اصل عدم تمرکز در دکترین آمایش دفاعی- امنیتی ایران و... هستیم که عوامل قابل توجه در ضعف مدیریت فضای سرزمینی در ایران هستند. بر اساس اطلاعات موجود، در جدول ذیل با توجه به تحلیل نقاط ضعف و قوت، فرصت و تهدید آمایش سرزمینی ایران در بعد دفاعی- امنیتی، راهبردهای تهاجمی، تنوعی، راهبرد بازنگری و راهبرد تدافعی، ارائه شده است:

تهدیدها (T)	فرصت‌ها (O)	قوت‌ها (S)
<p>راهبرد تنوعی (ST)</p> <ul style="list-style-type: none"> - تدوین برنامه راهبردی جهت حل اختلافات مرزی و منابع مشترک با همسایگان - برخورداری از شرایط ممتاز ژئواکونومیک با وجود ذخایر معدنی استراتژیک جهت افزایش ثروت ملی و ایجاد امنیت اقتصادی - اتخاذ رویکرد مناسب سیاسی و فرهنگی در راستای حل تهدیدات قومیتی بیرون مرزها، پدیده قاچاق و مهاجرت 	<p>راهبرد تهاجمی (SO)</p> <ul style="list-style-type: none"> - توسعه راههای ارتباطی منطبق بر موقعیت بری، بحری، گذرگاهی و ترانزیتی ایران، جهت توسعه و صادرات انواع کالاها - گسترش تعاملات اقتصادی، امنیتی و... با همسایگان - تقویت قدرت دفاعی و نظامی کشور (افزایش جمعیت و...) - تقویت امنیت مرزها با ایجاد تقویت شبکه راه‌های ترانزیتی - تقویت نفوذ منطقه‌ای از منظر ژئوکالچر 	
<p>راهبرد تدافعی (WT)</p> <ul style="list-style-type: none"> - استقرار آمایش جمعیت در مناطق فاقد پیوستگی جغرافیای طبیعی و انسانی با سایر مناطق (توزیع مناسب جمعیت جهت تقویت امنیت قدرت دفاعی کشور) - ایجاد سازوکاری جهت تقویت بنیان اقتصادی کشور و ایجاد توسعه متوازن در 	<p>راهبرد گرایش جهت (بازنگری) (WO)</p> <ul style="list-style-type: none"> - خروج از کارویژه‌های سنتی آمایش سرزمینی و حرکت به سوی انطباق برنامه آمایش سرزمینی با تجارت، توسعه گردشگری و ترانزیت برای ایجاد عدالت جغرافیایی 	

<p>راستای کاهش مهاجرت و خالی شدن مرزهای کشور از جمعیت</p> <p>- تقویت مناسبات امنیتی با همسایگان در ارتباط با خطر وجود گروهک‌های تروریستی و فعالیت سرویس‌های امنیتی خارجی</p> <p>- تقویت روابط با کشورها از منظر پیوندهای ژئواکونومیک در راستای کاهش فضای امنیتی منطقه</p> <p>- تقویت سیاست دیپلماسی دفاعی - امنیتی ایران در مقیاس منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای</p>	<p>- تقویت موقعیت چهارراهی ایران جهت توسعه ارتباطات، امنیت انرژی و خروج ایران از انزوای ژئوپولیتیکی</p> <p>- توسعه بازارچه‌های مرزی جهت کاستن عدم تعادل مناطق مرزی با سایر مناطق</p> <p>- ایجاد بسترهایی مناسب جهت افزایش امنیت زیست‌محیطی و امنیت غذایی ایران (اصلاح الگوی کشت، ایجاد صنایع مرتبط با ذخایر مناسب آب منطقه مربوطه و...)</p>	<p>ضعف‌ها (W)</p>
---	---	--------------------------

با توجه به مباحث مطرح شد و با توجه به روش سیستماتیک، از مطالب مطرحه کدهای موردنظر احصاء شده است و بر مبنای داده‌های موجود، نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای آمایش دفاعی - امنیتی چین با استفاده از روش تحلیل سوات موردبررسی قرار می‌گیرد تا راهبرد مشخصی ارائه گردد. طبق یافته‌های پژوهش، کدهای احصاء شده از آمایش سرزمین چین در بعد دفاعی - امنیتی، در قالب مدل سوات عبارت‌اند از:

خارجی	داخلی	
<p>فرصت‌ها (O)</p> <p>۱- مسیر جاده ابریشم</p> <p>۲- دومین اقتصاد بزرگ دنیا</p> <p>۳- عضویت دائم چین در شورای امنیت سازمان ملل، سازمان اپک و...</p> <p>۴- بزرگ‌ترین نیروی دریایی جهان</p> <p>۵- توسعه حمل‌ونقل و امنیت دریایی</p> <p>۶- امکان دسترسی به آب‌های آزاد و بهره‌گیری از منابع گسترده آن (ژئوپلیتیک دسترسی)</p> <p>۷- دارای قابلیت‌های سایبری تهاجمی</p> <p>۸- برنامه‌های استراتژیک رشته مروراید چین</p>	<p>قوت‌ها (S)</p> <p>۱- نیروی انسانی فراوان و ذخیره دفاعی چین</p> <p>۲- وسعت جغرافیایی</p> <p>۳- چشم‌انداز طبیعی متنوع چین</p> <p>۴- تأکید بر اصل عدم تمرکز در دکترین آمایش دفاعی چین (مکان‌یابی اصولی تأسیسات نظامی - هدایت فعالیت‌های اقتصادی از استان‌های ساحلی به سوی سرزمین‌های داخلی)</p> <p>۵- اقدامات مؤثر مربوط به پدافند غیرعامل در آمایش دفاعی سرزمین</p>	<p>نقاط مثبت</p>

<p>۹- جذب سرمایه‌های خارجی و ایجاد وابستگی متقابل اقتصادی به منظور ایجاد امنیت</p> <p>۱۰- سیاست‌های دفاعی منطقه‌ای چین (توجه به مهندسی فضای پیرامونی و فراسرزمینی در آمایش دفاعی)</p> <p>۱۱- مشارکت چین در همکاری‌های دفاعی-امنیتی منطقه‌ای و جهانی (اتحادیه شانگهای و...)</p> <p>۱۲- میزبانی مسابقات ورزشی نیروهای مسلح جهان و حضور فعال در همایش‌های علمی-نظامی دنیا</p> <p>۱۳- همکاری جهانی چین در ارتباط با امنیت سایبری، کنترل تسلیحات، چالش پدیده‌های طبیعی، امنیت مسیرهای بین‌المللی</p>	<p>۶- توانمندی چین در زمینه هوش مصنوعی، اطلاعات کوانتومی، اکتشافات قطبی، سلاح‌های الکترونیکی</p> <p>۷- نیروی پشتیبانی استراتژیک کشور چین</p> <p>۸- رویکرد واقع‌گرایانه چین به آمایش سرزمین</p> <p>۹- هماهنگی حکومت مرکزی چین با حکومت‌های محلی و نیز بخش خصوصی جهت بهبود آمایش سرزمین</p> <p>۱۰- کنترل و تسلط اطلاعاتی بر جنگ</p> <p>۱۱- الگوی توسعه ملی چین با اولویت صنایع سنگین</p> <p>۱۲- اعمال قوانین سخت کنترل مهاجرت در ملاحظیات امنیتی آمایش سرزمین چین</p> <p>۱۳- بهبود نظام علمی، فنی و پژوهشی چین در بخش دفاعی-امنیتی (فناوری نظامی)</p>	
<p>تهدیدها (T)</p> <p>۱- مرزهای طولانی و باز</p> <p>۲- مخاطرات طبیعی (امنیت زیست‌محیطی)</p> <p>۳- اختلاف مرزی چین با بوتان، ژاپن، فیلیپین، ویتنام و نیز هند (منطقه کشمیر)</p> <p>۴- ادعاهای ارضی در دریای مورد مناقشه چین جنوبی</p> <p>۵- جزایر مورد مناقشه سنکاکو/ دیاوئیو و نیز جزایر پاراسل و اسپراتلی</p>	<p>ضعف‌ها (W)</p> <p>۱- تنوع قومی و فرهنگی چین</p> <p>۲- پیری و کاهش جمعیت</p> <p>۳- چالش تأمین منابع غذایی</p> <p>۴- مشکلات زیست‌محیطی (سایل، سونامی، زلزله، رانش زمین و...)</p>	<p>نقاط منفی</p>

۵- بحران ژئوپلیتیکی منطقه تبت و ایغورستان چین و نیز درگیری‌های مسلحانه در منطقه سین کیانگ	۶- مسأله کره شمالی، تایوان ۷- ارتباط نیروهای استقلال طلب چین با شبکه‌های جهانی تروریسم ۸- چالش تأمین منابع انرژی
---	--

پس از احصاء کدهای موردنظر، تلاش شد تا از ترکیب داده‌های موجود نقاط قوت، ضعف و ... مشخص گردد. به‌عنوان مثال در مورد نقاط قوت، از ترکیب‌بندهای یک تا سه، (عوامل جغرافیایی)، از ترکیب‌بندهای چهار، یازده و چهارده، (عوامل اقتصادی)، از ترکیب‌بندهای هفت، هشت، نه و دوازده (عوامل سیاسی) و از ترکیب‌بندی‌های پنج، ده، سیزده، چهارده و پانزده (عوامل نظامی) و از ترکیب‌بندی‌های شش و سیزده (عوامل علمی و فرهنگی)، احصاء گردید. لذا نقاط قوت در ملاحظات آمایش سرزمین چین در پنج بعد امنیتی (امنیت جغرافیایی - امنیت اقتصادی - امنیت سیاسی - امنیت نظامی - امنیت فرهنگی) قابل بررسی است. در خصوص نقاط ضعف نیز، از ترکیب‌بندی‌های یک و دو (عوامل فرهنگی)، از ترکیب‌بندی‌های سه و چهار (عوامل زیست‌محیطی) و بند پنجم (عوامل سیاسی)، احصاء گردید. لذا نقاط ضعف در ملاحظات آمایش سرزمین چین در سه بعد امنیتی (امنیت فرهنگی - امنیت زیست‌محیطی - امنیت سیاسی) قابل بررسی است. با توجه به اینکه نقاط ضعف و تهدید ملاحظات آمایش سرزمین چین، کمتر از نقاط قوت و فرصت است در نتیجه نقاط ضعف سه بعد امنیتی و تهدید پنج بعد امنیتی و در نکته مقابل نقاط قوت پنج بعد امنیتی و نقاط فرصت هم پنج بعد امنیتی را شامل می‌شود. در جدول ذیل راهبردهای چهار گونه برای ملاحظات دفاعی - امنیتی آمایش سرزمین چین ارائه شده است:

تهدیدها (T)	فرصت‌ها (O)	قوت‌ها (S)
<p>راهبرد تنوعی (ST)</p> <ul style="list-style-type: none"> - تدوین برنامه راهبردی جهت حل اختلافات مرزی چین با همسایگان - افزایش سرمایه‌گذاری خارجی جهت تأمین امنیت انرژی چین 	<p>راهبرد تهاجمی (SO)</p> <ul style="list-style-type: none"> - توسعه حمل‌ونقل، مسیر جاده ابریشم (گسترش ژئوپلیتیک دسترسی چین) - افزایش مشارکت چین در همکاری‌های دفاعی - امنیتی 	

<p>- تدوین برنامه‌های مناسب سیاسی و فرهنگی در راستای حل بحران نیروهای استقلال طلب چین</p>	<p>منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای (برنامه استراتژیک مروارید چین) - توسعه هوش مصنوعی، اطلاعات کوانتومی، اکتشافات قطبی، سلاح‌های الکترونیکی و سایبری تهاجمی.</p>	
<p>راهبرد تدافعی (WT)</p> <p>- ایجاد امنیت لازم در مناطق مرزی جهت تشویق سرمایه‌گذاران خارجی</p> <p>- ایجاد سازوکار برای همکاری چندجانبه جهت حل ادعاهای ارضی و سرزمینی</p> <p>- تقویت سیاست دفاعی - امنیتی چین</p>	<p>راهبرد گرایش جهت (بازنگری) (WO)</p> <p>- توسعه مناطق مرزی، قومی بر اساس مزیت‌های ژئواکونومیکی</p> <p>- ایجاد سازوکاری جهت بهبود امنیت غذایی چین</p> <p>- ایجاد بسترهایی مناسب جهت افزایش امنیت زیست‌محیطی چین (توسعه‌ها زیرساخت‌ها، امنیت شبکه راه‌ها و...)</p>	<p>ضعف‌ها (W)</p>

مدیریت از نوع جهادی به همراه تفکر آن و مهم‌تر پشتیبانی همه‌جانبه آحاد مردم به‌عنوان راه‌حل راهبردی برای حل مجموعه نظام مسائل و مشکلات جامعه وسط مقام رهبری ارائه و بر آن تأکید شده است. مدیریت جهادی قادر است کشور را به سطوح مطلوب اقتصادی و بهبود شرایط فرهنگی و اجتماعی سوق دهد؛ زیرا این نگاه مبتنی و بر پایه تدبیر، اندیشه و معرفت‌شناختی معنا می‌شود و مسئولین و کارگزاران حاکمیتی در فرایند تحقق آن، همت گماشته و تمرکز خود را با جدیت بر تداوم تحقق چنین مدیریتی است. چنین سبک مدیریتی باروحیه انقلابی، همراه و سازگار با مؤلفه‌هایی همچون: کارایی، عدالت و برنامه محوری؛ اخلاص و هوشمندی؛ سخت‌کوشی و چالش با موانع خواهد بود که از طریق مدل‌سازی ساختاری تفسیری به دست آمدند. در این راستا با توجه به فرمایشات مقام رهبری می‌توان با قاطعیت اظهار نمود که نتایج مطالعه حاضر همسو با بیانات رهبری است؛ که خود حکایت از این دارد که توصیه‌های ایشان کاملاً علمی و مبتنی بر یک مبانی نظری است؛ بنابراین در دهه چهارم انقلاب اسلامی، مدیریت جهادی یکی از ضرورت‌های انقلاب اسلامی است، زیرا عبرت‌های مدیران غیر جهادی در فرازوفرودهای انقلاب، فاصله

زیاد با رقبای جهانی، رسیدن به مفاد بالادستی، عبور از سد مشکلات مبتلابه در حوزه‌های گوناگون، ایستادگی در مقابل هجمه معاندان، تزریق روح امید در کالبد جامعه، حفظ آرمان‌های متعالی ایران، پاداشت تاریخ و تمدن ملی، پاسداری از خون شهدا و استحکام پایه‌های اصول نظام دینی و تثبیت آن در تاریخ، ضرورت اعمال مدیریت جهادی را صدچندان کرده است تأکید رهبر انقلاب اسلامی بر اجرای مدیریت جهادی به‌عنوان اصلی‌ترین راهبرد اقتصاد مقاومتی بر مبنای استدلال عقلی و نگاه ژرف به گذشته انقلاب و حوادث پیرامون آن است. به فرجام رسیدن اصل انقلاب عظیم ملت ایران، عبور سرفرازانه از آزمون سخت دفاع مقدس، استواری اراده ایران اسلامی در مقابل تهدیدات داخلی و خارجی همه محصول یک مدیریت جهادی است. در سخت‌ترین هنگامه‌های دوران اوج‌گیری نهضت اسلامی که تعداد زیادی از نخبگان نیز آن را به یک واقعیت دست‌نیافتنی می‌دانستند، مدیریت و مجاهدت امام و ملت ایران، این ثنوری را به یک واقعیت تبدیل کرد، در نفس‌گیرترین روزهای جنگ تحمیلی، این تدابیر جهادی بود که پیروزی را رقم زد و دشمن سرسخت ما را به تسلیم واداشت. موقعیت انقلاب در ارائه الگوی موفق برای اداره جوامع، رضایتمندی ملی در امنیت اجتماعی، نفوق قدرتمندانه بر دسیسه‌های نرم‌افزاری دشمن، توسعه نوآوری‌های موردنیاز، به فعلیت درآوردن ظرفیت‌های فردی و جمعی و کسب منزلت جهانی در افکار عمومی عالم را نیز همه از دستاوردهای این مدیریت کارآمد است و تداوم این موقعیت‌های شگرف نیز، صرفاً با تداوم این رویه مقدور و میسر است. درنهایت باید اذعان نمود وجود مدیریت جهادی در تحقق توسعه جامعه اسلامی ایران به حدی ضروری است که فقدان آن ممکن صدمات جبران‌ناپذیری را بر روند توسعه نظام اسلامی ایران بگذارد. با اندکی دقت می‌توان دریافت امروزه قدرت‌های فرمانطقه‌ای و دشمنان اسلام همواره درصدد تثبیت سیطره خویش بر کشورهای اسلامی و تحمیل وابستگی‌ها بر این جوامع بوده‌اند. این امر در خصوص جمهوری اسلامی ایران که همواره پرچم‌دار مبارزه با نظام‌های سرمایه‌داری و طاغوتی بوده است ملموس‌تر و برجسته‌تر است، لذا می‌توان طرح و اجرای مدیریت جهادی را یکی از رویکردهای مهم نظام اسلامی ایران دانست که تحقق آن بسیاری از وابستگی‌ها، عقب‌ماندگی‌ها و دیگر بحران‌های موجود در جامعه اسلامی ایران را از بین خواهد برد؛ بنابراین، جایگاه بسیار مهم مدیریت جهادی در نظام اسلامی، مهم‌ترین علت توجه پژوهشگر به تحقیق کنونی بوده است. درواقع، چنانچه پژوهش حاضر صورت نمی‌گرفت، مسائلی همچون دلایل وابستگی، ماهیت عدم توسعه و پیشرفت نظام اسلامی، ماهیت نیازهای اصولی نظام اسلامی، تبیین رویکردهای حداقلی و حداکثری جهت شناخت ظرفیت‌های بالقوه و تبدیل آن به ظرفیت‌های بالفعل با استفاده

از مدیریت جهادی تا حدودی سربسته و نامکشوف باقی می‌ماند. مدیر جهادی باید با کارایی، برنامه محوری؛ هوشمندی؛ سخت‌کوشی و چالش با موانع، محیط کلان جامعه و جهان را با دقت بالایی رصد کرده و جایگاه خود در نقشه کلان اعتلای کلمه حق را جایابی نماید و سپس بر اساس بینش محلی خود، مسئله را تعریف و برای حل آن کوشش نماید. بدیهی است که مسئله محلی، با توجه به مشکلات جهانی، تعریف می‌شود.

۵-۱- نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر این سوال مطرح شد که ملاحظات دفاعی - امنیتی آمایش سرزمینی (امنیت نظامی - امنیت اقتصادی - امنیت جغرافیایی و زیست‌محیطی - امنیت فرهنگی و امنیت سیاسی) در کشورهای ایران و چین چگونه است؟ برای پاسخ به این سوال، عوامل داخلی و خارجی اثرگذار در ملاحظات آمایش سرزمینی ایران و چین (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها) بر مبنای یافته‌های تحقیق و استفاده از روش سیستماتیک و تکنیک مدل سوات شناسایی شده‌اند. در مورد ملاحظات دفاعی - امنیتی چین، تحلیل مدل سوات نشان می‌دهد که عوامل محیط داخلی مؤثر بر ملاحظات آمایش سرزمینی چین، در مجموع ۲۰ مورد (نقاط قوت ۱۵ مورد - نقاط ضعف ۵ مورد) را شامل می‌شود، نیز عوامل محیط بیرونی مؤثر بر آمایش سرزمین چین، مجموعاً ۲۱ مورد (نقاط فرصت ۱۳ مورد - نقاط تهدید ۸ مورد) را شامل می‌شود. لذا با توجه به اینکه مجموعه قوت‌ها و فرصت‌های موجود و مؤثر بر فضای سرزمینی چین، بیشتر از مجموع نقاط ضعف و تهدید است، این کشور می‌تواند راهبرد تهاجمی را در ملاحظات امنیتی - دفاعی سرزمین خود، به کار گیرد، هر چند راهبردهای چهارگانه در مدل سوات، هر کدام می‌تواند در برنامه‌های آمایش سرزمینی چین، لحاظ شود ولی با توجه به توانمندی چین در ابعاد مختلف (امنیت نظامی، اقتصادی، سیاسی و...) اتخاذ راهبرد تهاجمی در ملاحظات دفاعی - امنیتی چین در فضای پیرامونی این کشور، راهبرد مؤثری می‌تواند در راستای تأمین اهداف و منافع مورد نظر کشور چین باشد. در نکته مقابل، بررسی و تحلیل مدل سوات نشان می‌دهد که عوامل محیط داخلی مؤثر بر ملاحظات آمایش سرزمینی ایران، مجموعاً ۳۰ مورد (نقاط قوت ۱۳ مورد - نقاط ضعف ۱۷ مورد) را شامل می‌شود. همچنین عوامل محیط بیرونی مؤثر بر ملاحظات دفاعی - امنیتی ایران، در مجموع ۲۶ مورد (نقاط فرصت ۱۲ مورد - نقاط تهدید ۱۴ مورد) را شامل می‌شود. بیشتر این قوت‌ها و فرصت‌ها به صورت بالقوه وجود دارد و ضعف‌ها و تهدیدها نیز به صورت بالقوه و

هم بالفعل وجود دارند. دلیل ضعف ملاحظات دفاعی - آمینیتی در ایران، وجود تهدیدات و ضعف‌های موجود است و اینکه از نقاط قوت‌ها و فرصت‌ها نیز به نحوه مطلوب، استفاده نمی‌شود. لذا با توجه به اینکه مجموعه قوت‌ها و فرصت‌های موجود و مؤثر بر فضای سرزمینی ایران، کمتر از مجموع نقاط ضعف و تهدید است، راهبرد مؤثر در راستای تأمین اهداف و منافع ایران در فضای پیرامونی، راهبرد تدافعی می‌باشد.

بررسی تطبیقی ملاحظات دفاعی - آمینیتی سرزمین ایران و چین، بیانگر این نکته است که چین وضع بهتری نسبت به ایران دارد جدا از وضعیت جغرافیایی کشورها که اصولاً جبری است و از این حیث، کشورهای ایران و چین، مشکلات زیست‌محیطی مانند سیل، زلزله و ... را دارند. ولی عمده موفقیت چین در برنامه‌های آمایش سرزمین در قیاس با ایران، به موقعیت بهتر چین در بعد نظامی - اقتصادی - سیاسی این کشور و لزوم توجه این کشور به ملاحظات پدافند غیرعامل، قابلیت فناوری در دکتین آمایش دفاعی سرزمین، اعمال قوانین سخت کنترل مهاجرت، رویکرد واقع‌گرایانه چین به آمایش سرزمین، بهبود نظام علمی، فنی و پژوهشی چین در بخش دفاعی و آمینیتی، مشارکت چین در همکاری‌های دفاعی - آمینیتی و ... برمی‌گردد.

۵-۲- پیشنهادها

پیشنهادات راهبردی برای بهبود و تقویت ملاحظات دفاعی - آمینیتی سرزمین ایران: -بازاندیشی در سازماندهی سیاسی فضا و تقسیمات کشوری ایران بر اساس معیارهای جغرافیایی و دفاعی - آمینیتی.

-توسعه انواع زیرساخت‌های کالبدی شامل حمل‌ونقل، راه‌آهن، جاده و خطوط ارتباطی خشکی و آبی به‌منظور افزایش پیوندهای کانون‌های پرجمعیت توأم با پیوستگی فضای سرزمینی کشور جهت تقویت همبستگی ملی در راستای ملاحظات دفاعی - آمینیتی (ایجاد عدالت جغرافیایی).

-احداث فرودگاه و خطوط راه‌آهن، پل‌ها، سدها و ... مبتنی بر معیارهای دفاعی - آمینیتی کشور.

-توجه ویژه به کوهستان‌ها، ارتفاعات، جنگل‌ها، از منظر آمایش سرزمین و نقش آن‌ها در اختفا و پوشش.

-راهبرد آمیشتی در حفظ محیط‌زیست کشور و نیز مدیریت صحیح منابع آب و مدیریت هوشمند منابع آب کشور مبتنی بر فناوری‌های نو نظیر سنجش‌ازدور، پهپادها و... توام با توجه به امنیت زیست‌محیطی سرزمین ایران.

-توجه بر آمایش سرزمینی دریا محور در کنار آمایش سرزمینی خشکی محور با رویکرد دفاعی - امنیتی.

-لزوم توجه به تغییرات اقلیمی در برنامه‌های آمایش سرزمین ایران (اصلاح الگوی کشت و کشاورزی سازگار به تغییرات اقلیمی و تأمین کننده امنیت غذایی کشور و...).

-ایجاد اتاق‌های فکر و ویژه (نخبگان، پژوهشگران متخصص) مرتبط با امور آمایش دفاعی و برنامه‌ریزی مناطق مرزی و تدوین نظام تصمیم‌گیری منسجم، هماهنگ و کارآمد در مواجهه با تهدیدات دفاعی - امنیتی.

-توانمندسازی مردم محلی و بخش‌های خصوصی به منظور افزایش سطح مشارکت آن‌ها در مسائل دفاعی - امنیتی (برنامه‌های مربوط به پدافند غیرعامل و...).

-تقویت احساسات وطن‌دوستی و افزایش خودآگاهی ملی مردم ایران در قبال حفظ تمامیت ارضی کشور.

-افزایش ضریب اشتغال و سرمایه‌گذاری در زمینه‌هایی گوناگون، برای جلوگیری از مهاجرت مردم مناطق حاشیه‌ای به نواحی توسعه‌یافته و پرجمعیت.

-تمرکززدایی از مناطق کلان‌شهری و پرجمعیت و حفظ جمعیت در شهرهای کوچک و روستاها با تأکید بر برنامه‌های آمایش سرزمین.

-لحاظ کردن ملاحظات دفاعی - امنیتی در انسجام و توازن میان مناطق مرکزی کشور با مناطق مرزی و حاشیه‌ای.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

مقاله‌ها

- (۱) باقری دولت‌آبادی، علی (۱۳۹۲)؛ نقش عنصر بازدارندگی در راهبرد نظامی ایران، مجله سیاست دفاعی، دوره ۲۲، شماره ۸۵، صص: ۸۷-۳۷.

- ۲) بیگدلو، مهدی (۱۳۹۰)؛ تأثیر پدافند غیرعامل بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه راهبردی دفاعی، دوره ۹، شماره ۳۴، صص: ۱۷۹-۱۴۵.
- ۳) پاشازاده، منوچهر و سیدین، افشار و پارسای مقدم، مهدی (۱۳۹۶)؛ تحلیل نقاط بهینه استقرارگاه های نظامی برمبنای ملاحظات دفاعی و امنیتی با استفاده از GIS (مطالعه موردی: استان اردبیل)، فصلنامه مدیریت نظامی، دوره ۱۷، شماره ۶۶، صص: ۵۱-۲۳.
- ۴) پورموسوی، سید موسی (۱۳۸۶)؛ ملاحظات دفاعی - امنیتی در آمایش سرزمینی ج.ا.ایران، فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره ۵، شماره ۱۶، صص: ۲۴-۱.
- ۵) چوخالچی زاده مقدم، محمد باقر و اخباری، محمد و کریمی، مرتضی (۱۳۷۹)؛ مجموعه مقالات همایش جغرافیا، کاربردهای دفاعی - امنیتی، پژوهشکده علوم دفاعی دانشگاه امام حسین.
- ۶) حنفی، علی و موسوی، میر نجف (۱۳۹۲)؛ مکان‌یابی مراکز حساس و مهم نظامی در مناطق مرزی ایران و ترکیه با توجه به شاخص‌های هیدرو ژئو مورفوکلیمایی با رویکرد پدافند غیرعامل، فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت نظامی، دوره، شماره ۱۵، صص: ۷۲-۴۵.
- ۷) درویشی، فرهاد (۱۳۸۰)؛ جنگ آینده، مجموعه مقالات فصلنامه مطالعات دفاعی و امنیتی، دوره ۸، شماره ۲۹، تهران، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- ۸) رضایان قیبه باشی، احد و پور عزت، علی اصغر و حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۹۶)؛ آینده پژوهشی تهدیدهای - امنیتی ناشی از تغییر اقلیم در ایران؛ با استفاده از روش چرخ آینده، فصلنامه آینده پژوهی دفاعی، دوره ۲، شماره ۴، صص: ۱۶۶-۱۴۱.
- ۹) رشاد، افسانه، (۱۳۸۸)؛ آماد و پشتیبانی در عصر جداسازی حوزه های ژئوپلیتیکی، فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره ۷، شماره ۲۶، صص: ۸۶-۵۹.
- ۱۰) سلیمانی پورلک، فاطمه (۱۳۸۴)؛ فرهنگ استراتژیک چین، فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره ۳، شماره ۱۰، صص: ۹۸-۷۴.
- ۱۱) طارمی، کامران (۱۳۸۲)؛ تحلیلی بر نقش موشک‌های بالستیک در دکترین دفاعی ایران، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۲۶، شماره ۵۹، صص: ۱۹۴-۱۷۹.
- ۱۲) غیاثوند، ابوالفضل (۱۳۹۸)؛ مجموعه مقالات چین: استراتژی‌های آینده چین، (جلد اول)، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، تهران، انتشارات راهبرد.
- ۱۳) فرهادی، زینب و موسوی شفاهی، سید مسعود (۱۳۹۹)؛ بررسی عدم شکل‌گیری جامعه امنیتی کثرت‌گرا در مجموعه امنیتی شمال شرق آسیا، مجله سیاست دفاعی، دوره ۲۸، شماره ۱۱۱، صص: ۶۹-۴۱.
- ۱۴) قاسمی، فرهاد و نگهدار، الهام (۱۳۹۲)؛ چرخه راهبردی و الزامات سیستم دفاعی جمهوری اسلامی ایران، مجله سیاست دفاعی، دوره ۲۲، شماره ۸۵، صص: ۳۶-۹.

- ۱۵) قادری حاجت، مصطفی و گل کرمی، عابد (۱۳۹۹): **بررسی و تحلیل نگرش ژئوپلیتیکی اسناد بالادستی آمایش سرزمین ایران**، فصلنامه ژئوپلیتیک، دوره ۱۶، شماره ۵۸، صص: ۸۷-۵۷.
- ۱۶) قنبرلو، عبدالله (۱۳۹۲): **بنیادهای امنیتی سیاست خارجی چین**، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۱۶، شماره ۶۰، صص: ۱۵۲-۱۲۵.
- ۱۷) مرادی افراپلی، عیسی و کیوان حسینی، اصغر (۱۳۹۸): **چین و سیاست حداکثرسازی موقعیت؛ با تأکید بر مؤلفه‌های امنیتی - نظامی**، مجله سیاست دفاعی، دوره ۲۷، شماره ۱۰۸، صص: ۱۴۳-۱۱۷.
- ۱۸) موسوی زراع، سید جواد و زرقانی، سید هادی و امیر فخریان، مصطفی (۱۴۰۱): **طراحی مدل سنجش قدرت نرم کشورهای جهان**، فصلنامه جغرافیا، دوره ۲۰، شماره ۷۵، صص: ۱۹۰-۱۶۵.
- ۱۹) متقی، ابراهیم و پوستین چی، زهره و مابی، طبیه و فقیه، مهدی (۱۳۹۱): **نشانه‌ها و کارکردهای دیپلماسی دفاعی پویا**، فصلنامه راهبردی دفاعی، دوره ۱۰، شماره ۴۰، صص: ۷۲-۳۷.
- ۲۰) مظاهری، مصطفی (۱۳۹۸): **نقش آمایش سرزمین در تحکیم دفاعی - امنیتی منطقه‌ای با تأکید بر محیط پیرامونی**، چهاردهمین کنگره انجمن جغرافیایی، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- ۲۱) منشادی، محمد علی (۱۳۹۰): **ارائه الگوی مناسب پراکنش آمادگاه‌های نزاجا در جنگ ناهمتراز با رعایت اصول پدافند غیرعامل**، فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت نظامی، دوره ۱۱، شماره ۴۳، صص: ۲۰۶-۱۸۹.
- ۲۲) مشفق، محمود و حسینی، قربان (۱۳۹۵): **مطالعه تطبیقی تجربیات سیاستی کشورهای منتخب آسیایی در زمینه توزیع متوازن جمعیت شهری**، فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، دوره ۲، شماره ۳، صص: ۲۹-۱.
- ۲۳) محمدی فاتح، اصغر و ابراهیمی، عباس (۱۳۹۹): **شناسایی و رتبه‌بندی فناوری‌های اطلاعاتی نوظهور در بخش دفاعی - نظامی**، فصلنامه آینده‌پژوهی دفاعی، دوره ۵، شماره ۱۷، صص: ۱۷۱-۱۴۳.
- ۲۴) یاری، احسان و عابدی، مرضیه (۱۴۰۲): **گره استراتژیک چین در شبکه منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران، امکان‌سنجی فرصت‌ها و چالش‌ها**، فصلنامه روابط خارجی، دوره ۱۳، شماره ۱، صص: ۷۷-۱۱۲.

۲۵) ویسی، هادی (۱۴۰۲)؛ توسعه منطقه مکران در گرو اتخاذ راهبرد دریایی و آمایش سرزمین، فصلنامه جغرافیا، دوره ۲۱، شماره ۷۷، صص: ۵۴-۳۱.

۲۶) وثوقی، سعید و بیگی، محسن و موسوی، سید حسام‌الدین (۱۳۸۹)؛ **نوسازی نظامی چین، اهداف، راهبردها**، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا، دوره ۲، شماره ۵، صص: ۲۲۴-۱۹۵.

کتابها

- ۱) ابراهیم‌زاده، عیسی و موسوی، میر نجف (۱۳۹۴)؛ **اصول و مبانی آمایش سرزمین**، تهران، انتشارات سمت.
- ۲) اسکندری، حمید (۱۳۹۰)؛ **آمایش سرزمین از منظر پدافند غیرعامل**، تهران، چاپ اول، نشر بوستان حمید.
- ۳) باقی، محمدحسین (۱۳۹۸)؛ **معمای چین: رقابت‌های ژئوپلیتیک در قرن ۲۱ و تغییر موازنه قدرت در شرق آسیا**، تهران، انتشارات امین‌الضرب.
- ۴) بدیعی، ربیع (۱۳۷۸)؛ **جغرافیای مفصل ایران**، جلد اول، تهران، انتشارات اقبال.
- ۵) جلالی فراهانی، غلامرضا (۱۳۹۳)؛ **الگوی آمایش سرزمین با اعمال اصول پدافند غیرعامل**، تهران، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- ۶) حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۷)؛ **جغرافیای سیاسی ایران**، تهران، انتشارات سمت.
- ۷) حکمت نیا، حسن و موسوی، میر نجف (۱۳۹۰)؛ **کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای**، انتشارات علم نوین.
- ۸) زراعی، بهادر (۱۳۹۶)؛ **جزوه درسی قلمروهای ژئوپلیتیکی پیرامون ایران**، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- ۹) عزتی، عزت‌الله (۱۳۸۹)؛ **ژئواستراتژی و قرن بیست و یکم**، تهران، انتشارات سمت.
- ۱۰) عزتی، عزت‌الله (۱۳۹۰)؛ **جغرافیای استراتژیک ایران**، جلد سوم، تهران، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- ۱۱) عزتی، عزت‌الله (۱۳۹۸)؛ **جغرافیای نظامی نوین ایران**، تهران، انتشارات دافوس.
- ۱۲) علایی طالقانی، محمود (۱۳۸۴)؛ **ژئومورفولوژی ایران**، تهران، انتشارات قومس.
- ۱۳) کریمی پور، یدالله (۱۳۷۹)؛ **مقدمه‌ای بر ایران و همسایگان**، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی تربیت معلم تهران.
- ۱۴) کوزه گر کالجی، ولی (۱۳۹۴)؛ **ایران، روسیه و چین در آسیای مرکزی، تعامل و تقابل با سیاست خارجی آمریکا**، تهران، نشر وزارت امور خارجه.

۱۵) میرزایی، صابر و گروه نویسندگان بنیاد توسعه فردا (۱۳۹۶)؛ **جهان در پنجاه سال آینده؛ تأملی بر نداشت تجاری قدرت‌ها**، تهران، پژوهشکده سیاست پژوهی و مطالعات راهبردی حکمت.

رساله‌ها

۱) رشیدی، مصطفی (۱۳۹۳)؛ **آسیب‌شناسی ژئوپلیتیکی برنامه‌ریزی در فضای سرزمینی ایران با رویکرد آمایش سرزمین**، رساله دکتری رشته جغرافیای سیاسی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.

۲) عزیزی بساطی، مجتبی (۱۳۹۸)؛ **توانمندی موشکی جمهوری اسلامی ایران و موازنه قدرت در غرب آسیا (۲۰۰۱-۲۰۱۸)**، رساله دکتری رشته روابط بین‌الملل، دانشکده پردیس تحصیلات تکمیلی، دانشگاه علامه طباطبایی.

پایان‌نامه‌ها

۱) اسمعیل زاده خادر، مرتضی (۱۳۹۸)؛ **الزامات و حوزه‌های همکاری‌های دفاعی ایران با چین و کره شمالی بین سال‌های ۲۰۱۵-۱۹۸۰**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روابط بین‌الملل، دانشگاه فردوسی مشهد.

۲) دبیری، علی‌اکبر (۱۳۸۹)؛ **ارزایی فرصت‌ها و چالش‌های ژئوپلیتیکی پیوستن ایران به سازمان همکاری شانگهای**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد.

۳) گل وردی، حسن (۱۳۹۲)؛ **نقش آمایش سرزمین در تدوین الگوی دفاعی - امنیتی ایران**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیای سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار.

اسناد

۱) دهنویه، رضا و مزید آبادی فراهانی، مجید (۱۳۹۹)؛ **مطالعات سند ملی آمایش سرزمین (مطالعه بخش بهداشت و درمان)**، مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری، گروه پژوهشی آمایش سرزمین - توسعه و توازن منطقه‌ای.

۲) سازمان برنامه‌و بودجه کشور (۱۳۹۹)؛ **شورای عالی آمایش سرزمین (سند ملی آمایش سرزمین)**، مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

۳) شورای راهبردی روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۸)؛ **سند دفاع ملی چین در عصر جدید**، اطلاعات شورای دولت جمهوری خلق چین.

- 1) Akturk, Sener (2021), **Turkey's Grand Strategy and the Great Powers**, Insight Turkey, Vol. 23 / No. 4 / pp. 95-118.
- 2) Harrison, Ph. & Todes, A (2001), **the use of spatial framework in regional development in south Africa**, regional studies, Vol 35, No 1, pp:65-72.
- 3) Kalimuddin, Mikail and. Anderson A, David (2018), **Soft Power in China's Security Strategy**, Strategic Studies Quarterly, Vol. 12, No. 3 pp. 114-14.
- 4) Oliver, Corff (2018), **"Rich Country, Strong Army" China's Comprehensive National Security**, JSTOR, Federal Academy for Security Policy, Vol 12 No. 17, pp:1-5.
- 5) ÖZLÜ, Hüsnü (2021), **The Foundation and Development of Turkey's Defense Industry in the Context of National Security Strategy**, Perceptions Autumn, Vol 4, No 2, pp:216-240.
- 6) Sohn, Injoo (2011), **After renaissance: China's multilateral offensive in the developing world**, European Journal of International Relations, Vol 18, No 1, pp: 77-101.

Books

- 1) Fisher Jr. Richard D (2008), **China's military modernization Building for Regional and Global**, Greenwood Publishing Group, Printed in the United States of Americ.
- 2) Kumar, Anil (2012), **New Security Concept of China: An Analysis**, New Delhi, Institute of Peace and Conflict Studies.
- 3) Military Balance (2022), **The International Institute for Strategic Studies**, Arundel House London.
- 4) Ministry of Defense China (2020), **Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020**, Annual Report to Congress: Pursuant to the National Defense of China Authorization.
- 5) Paul J. Bolt and Adam K. Gray (2007), **China National Security Strategy**, Us Air Force Institute Forntional Security Studies, Colorado.
- 6) Renzhong, Guo, (2009), **Land Survey for Land Governance in China**, Municipal Commission of Planning and Land Resources, Shenzhen, China.
- 7) Waltz, K (1979), **Theory of International Politics**, London, Addison- Wesley.

Websites

- 1- (<https://economic.mfa.ir>)
- 2- (<https://www.studentvisa.ir>)
- 3- (<https://www.fararu.com>)

